

Zdeňka a Jan Kropáčovi

Paměti sedmdesátníků

Předmluva

Moji rodiče, Zdenka a Jan Kropáčovi, žili a působili jako učitelé v Troubelicích před a po druhé světové válce. Za jejich života prošla tato hanácká vesnice mnoha změnami. Když byli v důchodu, rozhodli se, že o životě jejich obyvatel v první polovině XX. století napíší, neboť podle jejich názoru by byla škoda, kdyby tehdejší životní poměry upadly do zapomenutí.

To, co o těchto poměrech věděli sami nebo se o nich dozvěděli z vyprávění obyvatel, napsali do krátkých článků pod společným názvem „Paměti sedmdesátníků“, které byly uveřejňovány od ledna 1987 v měsíčníku vydávaném JZD Troubelice. Tehdy musely všechny články projít jakousi cenzurou, proto mohli psát jen o takových událostech a takovým způsobem, jaký byl pro tehdejší panstvo „vhodný“; název „Paměti sedmdesátníků“ se panstvu nelíbil, takže musel být změněn na „Z kroniky naší obce“. Poslední článek ze seriálu vyšel v lednu roku 1990.

Protože si myslím, že by někoho mohl život našich předků zajímat, tyto články souhrnně předkládám. Starší čtenáři si jistě rádi připomenou doby svého mládí a ti mladí by snad také rádi věděli, jak jejich předkové plnili svůj životní úděl – zvelebovat domov a vychovat další pokolení.

Jiří Kropáč

Zaměstnání obyvatel v zemědělství

Kolem Troubelic se většinou rozkládají úrodná pole a proto se mohlo obyvatelstvo se zdarem věnovat zemědělství a chovu dobytka. Ovšem majetkové poměry byly velice různé.

Ve vsi bylo několik sedláků, majících tzv. grunty, které měly výměru polí nad dvacet hektarů. Většinu zemědělců tvořili střední rolníci. Pak byli tzv. kravičkáři a konečně tzv. troškaři. Početnou vrstvu tvořili zemědělstí dělníci – nádeníci.

Střední rolník míval jednoho koně, s nímž pracoval sám. Ostatní práce vykonávala jeho manželka s dětmi, jen při špičkových pracích (sklizeň apod.) přijímali pomocníky. Někteří z těchto středních rolníků museli brát k potahu krávu, ovšem ta pak dávala méně mléka. Říkalo se o nich, že „tahají mlékem“.

Troškařům konával potažní práce sedlák s koňmi, kterému pak na oplátku pomáhali při špičkových pracích.

Majitel gruntu, kterému se říkalo hospodář, zaměstnával čeledě neboli chasu – pacholky a děvečky, jimž se říkalo „divky“, při špičkových pracích používal nádeníky. Bylo zvykem, že když se na grunt dostal nový hospodář, dědil s gruntem i tyto nádeníky.

Měnila-li z různých důvodů chasa místo, dělo se to k Novému roku, kdy také chasa dostávala finanční vyrovnání za celý rok. Pacholci vandrovali na Jána, tj. 27. prosince, divky dostaly týden dovolené a k výplatě buď na šaty nebo cíchy do výbavy.

Chasa bývala buď ze vsi nebo pocházela z horských krajů, kde byla o práci ještě větší nouze. Dobrého místa si vážili, neboť jiných pracovních příležitostí bývalo na venkově poskrovnu. Hospodář byl také rád, když měl spolehlivou a ochotnou chasu.

Práce pacholků a děveček byla těžká a málo placená. Protože ale většinou pocházeli z velmi početných rodin, kde mívali často hlad, byli rádi, když se u hodného hospodáře najedli a našli slušné zacházení. Spávali v komůrkách blízko dobytka nebo přímo ve stájích. Až ve třicátých letech se bydlení čeledě zlepšilo.

V létě ve čtyři, v zimě v pět hodin budil hospodář a hospodyně

chasu. Ta šla hned po každodenní práci: pacholek poklízal koně, dívky kydaly hnůj, krmily krávy a vepře, s hospodyní dojily. Nadojené mléko, spolu s mlékem z poledne a večera minulého dne se vozilo do mlékárny. Po celé vesnici byl slyšet rachot vozíků vezoucích konve s mlékem. Do snídaně muselo být všechno poklízeno, aby se mohlo vyrazit na pole.

V neděli se kromě poklidu dobytka dělalo na poli jen výjimečně.

V zimě bývala pro dívky práce lehčí. Dralo se peří, zašívalo se prádlo, zašívaly se pytle, sekalo se haluzí na otýpky. Na muže čekala práce v lese. Kácely se stromy, svážely se pokácené kmeny a osekané haluzí a to nebylo na tehdejších lesních cestách bez nebezpečí.

Důležitou vrstvou obyvatelstva byli bezzemci, kteří tvořili třídu zemědělských dělníků. Tito nádeníci – muži i ženy – byli odkázáni na výdělek v nárazových pracích. Peněz dostávali málo, ale bylo zvykem, že hospodyně jim dala jídlo pro celou rodinu. V zimě si chodili k hospodyni pro „bouřku“, což byla polévka ze zabijačky. Otop na zimu si opatřovali nádeníci kácením stromů za pařezy; pařezy vykopali a směli je přikrýt haluzím. Majitel lesního partu, pro něhož pracovali jim je odvezl. Přes veškerou snahu rodičů bývala v rodinách bezzemků bída častým hostem.

Jak byl zajištěn na stáří rolník? Když předával hospodářství dědici, byla sjednána u advokáta přesná smlouva o výši a způsobu dávání výměnku a nároku na bydlení. Tato smlouva byla potvrzena na notářství a byla závazná pro obě strany. Výměnek byl buď „sypaný“, tj. v naturáliích nebo v penězích.

Jaké byly mezilidské vztahy? V každém státním režimu, v každé společnosti se najdou lidé dobří i zlí, tolerantní i přehnaní, pracovití i líní.

Bylo běžné, že výměnkář pomáhal zeťovi při práci na poli a běžné bylo, že tchyně vychovávala vnoučky, pomáhala v kuchyni a někdy i na poli.

Pamatujeme ale také, že se výměnkář nesnesl se zetěm a docházelo k dnes nepochopitelným situacím: Výměnkář měl právo brát vodu ze studny na dvoře gruntu, ale neměl psáno, že může přes dvůr jít! I když

u nás takový případ nebyl, tchán se pak soudil se zetěm.

Hlad po majetku některých hospodářů se projevoval třeba takto: Při orání nahnul pluh tak, že podoral mez a tak se dostal několik centimetrů do susedova pole.

Když šlo ale o půjčení koně, pomoc při vyhoření, odvoz klád, výpomoc při stavbě apod., byla susedská výpomoc samozřejmostí.

Důležitou roli ve vztazích mezi lidmi hrálo veřejné mínění. Nebylo sice tak úzkoprsé a nesmlouvavé jako za mládí našich rodičů – „Za Rakouska“, ale přesto stále platil ohled na to „Co be tomo řekli lidé“. Ve většině rodin se dbalo na čest a dobré jméno.

Jak byl zajištěn pracovník v zemědělství proti úrazu? Dozvěděli jsme se (stav v roce 1935), že čeled' byla pojištěna celoročně, za nádeníky platil jejich zaměstnavatel jen za dobu, kdy u něho pracovali. Pojištění lidé měli nárok na lékaře a pobyt v nemocnici. Během nemoci nedostávali žádný příspěvek.

Co nakonec dodat? Při shánění informací jsme naráželi na to, že nikdo z dotazovaných si nepamatoval, že by byl někdy ve službě nemocen. A proč? Jedna z dotazovaných pocházela ze šestnácti dětí, osm z nich zemřelo. Ti, kteří zůstali, byli ze zdravého kořínku a tedy otužili. A tak život sám dělal krutou selekci.

Jiná zaměstnání obyvatel vesnice

Mimo práce v zemědělství jiných pracovních příležitostí bylo málo.

Kromě textilky v Libině nebyl v okolí žádný velký průmyslový podnik. Do textilky jezdili na kole nebo chodili pěšky jen ojedinělí dělníci. Ostatní podniky v okolí – cihelna, pila, cukrovar potřebovaly jen málo dělníků.

Dostí mužů v obci bylo zedníky, kteří pracovali nejen v místě bydliště, ale dojížděli denně na kole za prací až do Olomouce. V zimě ovšem zednická práce nebyla.

Někteří muži pracovali jako drenážníci v okolí Rýmařova, kam chodili denně pěšky.

Jiní se živili lámáním kamene v kamenolomu či kopáním písku v pískovně. Kámen se roztloukal ručně na štěrk, který se používal na štěrkování silnic.

Na podzim byla vítaná příležitost vydělat si pár korun škrabáním bláta ze silnice. Bláto si pak odváželi sedláci na kompost.

Všechny tyto práce byly málo placené, a proto bylo vítaným příspěvkem pro rodinu, když žena přinesla nějaké živobytí a pár korun za práci nádenice. Aby provoz domácnosti byl co nejlevnější, chodilo se do lesa na šišky a na chrastí. Ženy ulamovaly železným hákem na dlouhé tyči uschlé větve ze stojících stromů a v nůši nebo na trakaři je odvážely domů. Tehdy bývaly lesy jako zametené.

Nejhůře bylo, když ve třicátých letech nastala hospodářská krize. Továrny propouštěly dělníky, práce pro zedníky téměř přestala, ceny obilí a zemědělských produktů klesly, sedláci omezovali práci nádeníků. A tak nezbylo nic jiného než jít na obec pro potupnou podporu v nezaměstnanosti. „Žebračenka“ byl poukaz na zboží v ceně 10 korun týdně.

Za štěstí si mohl pokládat ten, kdo se dostal „ke dráze“ jako zaměstnanec železnic. Měl pravidelný příjem, ale hlavně byl „pod penzí“. Tato okolnost se nesmírně cenila, neboť všechny ostatní profese žily bez sociálního zajištění, neboť starobní pojištění nebylo. V nemoci měl pracující zdarma jen lékaře a dvě třetiny výdajů za pobyt v nemocnici. Proto se musilo ve všech rodinách usilovně šetřit. Šetřilo se na stáří, pro případ nemoci, na vybavení dětí, na zakoupení strojů pro hospodářství, na opravu staveb, zkrátka se myslelo „na zadní kolečka“.

Na příjmy, hlavně od zemědělců byli odkázáni místní obchodníci, řemeslníci, hostinští, řezníci a různí handlíři. Mnozí z nich mívali malé výdělky a tak si hleděli přivydělat kde se dalo.

Zastavíme se u jednotlivých řemesel.

Ševci, pokud zhotovovali boty, pracovali takto: Zákazník přišel, mistr mu obkreslil nohu na papír a vzal několik měř na noze. Podle toho upravil kopyto na němž se bota vyráběla, vykrojil a sešil svršek, napjal na kopyto a nakonec přibil dřevěnými floky podrážku ke

svršku. Pracovní boty opatřil na podrážce cvočky a podkůvkami, aby podrážky dlouho vydržely. Sváteční boty byly bez cvočků a pokrokem byl gumový podpatek. Boty byly drahé, proto v chudých rodinách nemávaly všechny děti boty. Vždyť na svátek Josefa se už chodilo bosky. Tovární výroba se však rozmáhala, obuv byla levnější a tak sláva obuvnického řemesla zanikla a z mistrů se stali příštípkáři, kteří jen boty opravovali.

Krejčí a švadleny si na přespříliš práce asi nenařikali. Látky se kupovaly pevné, aby dlouho vydržely, móda se často neměnila a stále se přešívalo. Krejčímu se při objednávkách práce nakazovalo, aby ušil šaty větší – „vždyť do toho kluk doroste“. Jsme pamětníky toho, že malé děti nosily do tří – čtyř let celkové šatičky nazvané „šlápek“, takže byl kluk od děvčete k nerozeznání. Kalhotky k tomu nebyly, takže to mělo i výhody hygienické. Starší kluci dostali kalhoty vzadu s rozparkem, z něho trčela košilka – „šolek“. Taky výhoda. Mnohem později se v zimě nosil pod šaty „kajduš“, což bylo tílko a spodky vcelku. Ženy nosily dlouhé sukně, ty starší samozřejmě bez kalhotek. Velkým pokrokem byly spodní kalhotky, tzv. „reformky“. Někdo rád kupoval konfekční oblečení i boty na jarmarku v Uničově.

Holiči také mnoho práce neměli. Holení a stříhání bylo levné. Ženy nosily copy, trvalá ani vodová tehdy nebyly, děvčata se kulmovala sama.

Stolařská práce se dělala jen ručně. Ohoblovat ručním hoblíkem celou podlahu, to byla dřina. A ozdobným hoblíkem vyrobit okna a dveře, to byl kus kumštu. Nový nábytek se moc nedělal, ten se zhusta dědil, ale bylo potřeba moučnic, troků a polic. Ve dvacátých letech se začaly zavádět do stolařských dílen stroje.

Kovářství bylo velmi vážené řemeslo, v obci bývaly dvě kovárny. Kovář bouchal kladivem celý den; dělal ručně všechno kování na vozech, kování na pluhu, na trakaři, na vozíčku, vykoval hřebík nebo skobu. Bylo velmi náročné a nebezpečné okovat koně, často kopavého. Pomocník kováře dmýchal obrovským koženým měchem vzduch do ohniště, aby dostal větší žár.

Kolář býval v obci jen jeden. Dělal různá kola a kolečka k vozům, vozíkům a trakařům a všechny dřevěné části vozů. Hobloval topora,

vyráběl hrábě. Těžkou prací bylo vysoustružit na šlapacím soustruhu z tvrdého dřeva hlavu kola a ručně dlabat otvory pro špice. Ještě dnes budí takové kolo náš obdiv a bývá ozdobou rekreačních chat.

Práce zámečníka a klempíře se většinou uplatnila na stavbách; zaváděním zemědělských strojů do hospodářství se jejich práce rozrůstala.

Řezníci prováděli porážku dobytčete „ve šlachtě“ sami nebo s učni. Dobytek nakupovali v místě i okolí, říkalo se tomu „jel do graje“. Vyráběli i jednoduché uzenářské výrobky – vuřty.

O jedné partě mazaných podvodníků, řezníků, kteří šidili důvěřivé venkovské tetky se vyprávělo: Dva z nich si zamluvili krávu na porážku a sjednali cenu. Když si přišli pro dobytče, vzali s sebou třetího, který se vydával za zvěrolékaře. Tetce namluvil, že zvíře není zdravé a že musí ze sjednané ceny slevit. Na mnoha místech jim tento podfuk vyšel.

Někdy také druhá strana nehrála právě čistou hru: Řezník se dohodl s hospodářem o koupi prasete a době, kdy si pro ně přijde. Znal však takové „firmy“, že ten den hospodyně časně ráno zvíře napojila a nakrmila aby bylo o pár kilo těžší. V takovém případě nezbylo řezníkovi nic jiného, než už ve tři ráno bušit na vrata hospodářství a vepřika zvážít.

Obchody mezi řezníkem a chovatelem se uzavíraly rukoudáním – „pláceme si“ – a toto ujednání platilo jako zákon.

Větší dobytek se vážil na obecní váze, ta byla v každé vesnici; v Troubelicích u bývalé mlékárny. Teď už není po ní památka.

Péče o potomky hovězího dobytka spočívala v chovu obecních býků. Jejich ošetřovatelé měli nebezpečnou práci. Vzrušení pro celou obec nastalo, když se býci vedli přes dědinu. Chlapi, kteří je vedli, museli vynaložit veškerou sílu a šikovnost, aby tu živou horu svalů udrželi na provazech. Plemenné kozy a kance chovali soukromníci.

Pekaři. Dokud si lidé pekli sami chléb doma, byli by se pekaři v obci těžko užívali. Až koncem roku 1932 se zavedli pekaři dva. Kromě chleba pekli i rohlíky, do té doby vzácné. Své výrobky rozváželi po okolí; na kole, koněm nebo psím spřežením. Sedláci zavezli

větší množství rezné mouky k pekaři a podle potřeby chléb odebírali. Spotřebovaná mouka se odpisovala a za práci se pekaři platilo.

V Troubelicích byl i kamnář, sedlář a zahradník.

Kamnář stavěl kuchyňské sporáky a pokojová kachlová kamna. Panečku, ta hrála!

Sedlář dělal řemeny k různým strojům, řemínky na biče. Také musil být v pohotovosti, aby při výmlatu sešil v co nejkratší době potrhaný řemen od mlátičky. Chloubou sedláře bylo vyrobit koňské postroje, zvláště kočárové.

Zahradník pěstoval přísadu zeleniny a kvítí, vázal kytice a pohřební věnce.

Dopravu obstarávali povozníci. V obci pamatujeme čtyři. Vozili hlavně klády z lesů na pily. Byla to těžká a namáhavá práce. Aby ušetřili, kupovali koně neposlušné a nebezpečné, které sedláci nechtěli. Koncem třicátých let měli vozy, opatřené gumovými obručemi, těžké až deset metrů a na vůz naložili i deset kubiků klád.

Na závěr tohoto povídání o řemeslech v obci bychom neměli opomenout to, že se naši občané dosti rychle přizpůsobovali moderním trendům jak ve způsobu života, tak i v zavádění strojů do dílen. Zvláště před druhou světovou válkou už byly dílny stolařů, pekařů, zámečníků aj. vybaveny moderními stroji na elektrický pohon.

Také v oblékání se mnoho nelišili od módy ve městech. Ve třicátých letech tu byl dobrý krejčovský podnik a vyhlášená švadlena, kteří měli zákazníky i ze širokého okolí.

Důležitými osobami pro obchod v obci byli handlíři, handlířky a sadaři.

Handlířky skupovaly od zemědělců drůbež, vajíčka, máslo, tvaroh a toto zboží vozily do okolních měst. Pokud jeli až do Olomouce, pak kolem desáté večer zapřáhl handlíř koníka do vozu, s manželkou se schoulili pod plachtu a vydali se na cestu. Ráno už vykládali své zboží na trhu. Když měli štěstí, prodali a odpoledne jeli domů. Kdo neměl koně, vozil zboží v nůši vlakem do Šumperka.

Sadaři byli buď z Troubelic, ale i odjinud. Kupovali ovoce na

stromech a u některých hospodářů celé sady. Očesané ovoce odváželi do měst. Koncem třicátých let měli auta, která za okupace byla na dřevoplyn.

Při výčtu zaměstnání nesmíme opomenout zmínku o porodní asistentce, o členech četnické stanice, zaměstnancích pošty a zaměstnancích školy.

Porodní asistentka – „babička“ nebyvala placena z veřejných prostředků, ale musela si na sebe vydělat. K jejímu obvodu patřily i okolní vesnice. Odměnu brala podle majetnosti rodiny, zpravidla kolem 200 korun. Vážená byla taková babička, která rozuměla dětským chorobám a svou zkušeností zachránila nejedno dítě. Léčila hlavně pomocí zábalů. Stará babička Vepříková – „Vepříčka“ věřila na obklady s kořalkou, samozřejmě zevně. Na porodnice se tehdy nedalo, jen ke zvláště těžkému případu se volal lékař. Často přišel bohužel pozdě.

Jinak se zdravotnická péče provozovala spíš lidově, k lékaři se šlo jen výjimečně. Rány se ošetřovaly zavázáním čistým plátnem, větší se desinfikovaly roztokem lysolu ve vodě, menší jodovou tinkturou. Na odkašlávání byl lipový čaj s medem, na prsa se dával špek, vyhledávané bylo psí sádlo. Na léčení trávení byl heřmánek „choméle“, pro dospělé kořalka. Vyklobeniny napravoval samouk v Břevenci.

V době našeho mládí jezdil do obce na karétě doktor z Rohle. On, i lékaři z Uničova a Dolní Libiny byli německé národnosti. Až ve třicátých letech se v Uničově usadil lékař Dr. Číhal, který si získal velké vážnosti ve všech českých obcích. Zprvu jezdil na kole. V okolí byly malé nemocnice v Uničově a Libině.

Četnická stanice mívala dva až tři členy a pokrývala rozsáhlý služební obvod. Pronásledovat pachatele tak, jak to vidáme nyní ve filmech, nemohli, neboť připomínali spíše těžkooděnce. Nosili stejnokroj, na hlavě museli mít plstěnou helmu, na nohou kožené kamaše, po boku koženou brašnu, na rameni pušku s bodákem a u brašny krátkou šavli.

Konali po svém obvodu pochůzky, ale pro pořádkumilovnost našich občanů moc práce neměli. Polní puch byl nepolapitelný, a žháře, který se občas vyskytl, nevypátrali.

Jeden postřeh o jejich postojích. Za první světové války ruští zajatci pracovali u sedláků a někteří utíkali domů. Před očima mám obrázek: Na schodech stavení pojidají dva ruští zběhové polévku z kastrolů a přikusují chleba, nad nimi starosta obce, a my s otevřenou pusou koukáme. V tom se za rohem objeví četník v plné polní. Rusové strnou, ale četník je „nevidí“, zdraví pana starostu, ten jej zve dále a zatím Rusové prchají za humna.

Na poštovním úřadě velký provoz nebyl, neboť v pracovní náplni poštmistra nebylo vybírat inkaso, vybírat za kominické služby, přijímat Sazku, Sportku atd., jak to činí nynější poštovní úřady. Zato listonoš – býval jen jeden – musil jet denně s trakařem na nádraží k vlaku pro poštu a balíky. Roznesl je po adresátech, vybral z poštovních schránek – bývaly asi tři – dopisy a zase je odnášel k vlakové poště.

Obchody a hostince

Trafika

Cigarety a tabák se kupovaly v trafice. Byla to malá cihlová budka u bývalé měšťanky. Trafikant prodával i sešity, pera a drobné školní potřeby.

Obchody

Pozornost si zasluhují obchody se smíšeným zbožím. Je až neuvěřitelné, jak bohatý sortiment zboží musel mít obchodník na skladě. Všechno, co bylo potřeba v domácnosti i v hospodářství. Tak vedle potravin to byly řetězy pro dobytek, biče, hřebíky, cvoky, srpy, kosy, papír, psací potřeby atd. Jednoduché zboží drogistické, např. prací prostředky, kolomaz, petrolej, líh na pálení, jed na myši. Z textilu šicí potřeby, ponožky, zástěry, vlnu na pletení apod. Ještě dobře, že v takovém obchodě se nedělávaly inventury, to by šla někomu hlava kolem. Všechno toto zboží se nacházelo v neuvěřitelně malém prostoru. Uprostřed prodejní místnosti byl pult, na něm váhy, neboť skoro všechno zboží se před zákazníkem vážilo. Na pultě byly dva skleněné poklopy; pod jedním kvasnice, pod druhým tvarůžky. Také

tam bývaly ve skleněných nádobách cukrovinky a za našeho dětství i homole cukru. Na podlaze stály pytle s moukou, jedna bečka s okurkami a druhá s kyselým zelím. Kolem stěn, až do stropu, byly regály se zásuvkami. Na stěnách visely na skobách řetězy, lana a biče. Zkrátka ani místečko nebylo nevyužito. A těch roztodivných vůní! Vůně pravých vanilkových lusků se mísila s vůní mýdla „s jelenem“ apod.

Co se mlsalo? Cukrkandl, svatojánský chléb, špalky, lízátka, hašlerky, pendreký, turecký med. Čokoláda patřila k přepychovému zboží. A když honila děti mlsná, chodily mamince tajně na cukr.

Zboží se dováželo podle objednávky z velkoobchodu v Uničově nebo v Litovli. Dodávku zprostředkovali cestující „agenti“.

Některé zboží se dávalo do sáčků, to drobné do kornoutů, kterým se říkalo „škarnéty“. Zákazníci se do obchodů trousili ve všední den od šesti hodin ráno a naposled se rozklínal zvonek nade dveřmi obchodu v půl osmé večer. V neděli se prodávalo dopoledne, a poněvadž platilo „naš zákazník, náš pán“, skočilo se do prodejny i po zavírací době.

Kupovalo se také na dluh – „napiš to“. Platilo se týdně, měsíčně, sedlák platil po žních. A někdo je dlužen dodnes. Při větším nákupu dostal kupující pro děti kornoutek cukroví zdarma a stálý zákazník k Novému roku kalendář.

V obci bývaly tři až čtyři obchody. Ovšem jen asi dva mívaly bohatší sortiment zboží. Krátký čas zde byl i dělnický konzum.

Kde se prodávalo mléko, máslo a tvaroh? Až za okupace byla zřízena prodejna mléčných výrobků, do té doby mívali lidé buď mléko od vlastních krav nebo koz nebo kupovali mléko u sousedů a máslo v mlékárně.

Smutně se nakupovalo za okupace, kdy bylo skoro všechno na příděl.

Hostince

V Troubelicích pamatujeme pět hostinců. Dva z nich – na nádraží a „Na rychtě“ bývaly v nájmu, ostatní patřily po více generací určitým rodinám. Podle nich mívaly i jméno. Nájemce „Na rychtě“ vyvažoval obědy učitelům.

V hostinci se obvykle večer scházeli muži. Přetřásali tam veřejně i místní události, radili se o polních pracích, dovídali se o změnách čeledě. Řezníci vyzvídali, kde je na prodej dobytek, uzavírali zde obchody a zapíjeli litkup. V neděli odpoledne se scházivaly stálé party na taroky, mariáš, preferanc. Útrata většinou nebývala veliká; sem tam nějaké pivo, laciná kořalka, které se říkalo „zednická“. Víno bylo drahé a tak si jen málokdo dal nalít osmičku.

Pivo se točilo ze sudu a přes ulici se nosilo ve džbánu. Lahvové pivo tehdy nebylo. U tří hostinců měli kuželny, ale hrát kuželky bývala spíše záležitost společenská. Závodně se nehrálo.

Ženy do hostinců nechodily. Bývalo by se to považovalo téměř za neslušné. A ostudou bylo, když si pro „pivomila“ přišla do hospody manželka.

Není pamětníka, že by někdo kvůli pití nebo karbanu „přišel na buben“. Ale byly případy, kdy se manželka a děti museli těžce uskrovnovat kvůli neblahému zlovyku hlavy rodiny.

Nepoctiví hostinští vařili pivo sami. Dali do něj hodně kvasnic, aby bylo „silné“. To pak kvasilo i v lahvích a „orazítkovalo“ strop ve sklepě.

Venkov samozásobitel

Každá venkovská hospodyně se snažila, aby její domácnost byla co nejvíce soběstačná. K šetrnosti, od mala vštěpované, přibyla i ta okolnost, že v první světové válce byl i na venkově nedostatek potravin. Zemědělce sužovaly rekvizice obilí a dobytka, hodně mužů musilo jít na frontu. Ženy s dětmi nemohly tak dobře obdělávat pole když chyběl hospodář. Proto každý hleděl, aby nic nepřišlo nazmar.

Všimněme si některých hlavních potravin.

Cukr se musel kupovat, neboť za obdělávání řepy, jak je tomu nyní, přiděly nebyly. V mnohých domácnostech se vařil z řepy sirup. Mazal se na chleba nebo se jím sladil mák nebo povidla na náplň do vdolků. Mák si pěstovali rolníci sami.

Mléko. Ti, kdo neměli krávy, chovali kozy. Seno pro ně na zimu sušili po mezích a příkopech kolem cest. Na podzim chodily děti s kozami na pastvu na strniska. Běda, zatoulala-li se koza do cizího jetele! Byl pak strach nejen ze sedláka, ale taky aby se zvíře „nenadolo“. Kozí mléko bylo k snídani i k večeři. Někde z něj stloukali máslo.

Bílá káva s žitovkou bývala k snídani. Večer se postavil na stůl krajáč mléka a každý si nabral podle chuti. Přebytky kravského mléka byly dávány do mlékárny, troubelická byla otevřena počátkem dvacátého století. V některých domácnostech odebírali máslo a tvaroh z mlékárny, jinde si ho dělali sami. Ve sklepě stály hliněné hrnce s mlékem. Smetana se sbírala (někde měli odstředivku) a v máselnici se stloukalo nebo „vrtělo“ máslo. Podmáslí byl lahodný nápoj. Ze sbíraného mléka se dělal tvaroh, syrovátka se dala dobytku. Tvaroh odvážela handlířka do Loštic na výrobu tvarůžků. I v Trpinkách se dělaly syrečky pro místní potřebu. Troubelická mlékárna se udržela do doby okupace, pak se mléko vozilo do Medlova, po okupaci do Uničova.

Ovoce. Prastarý způsob konzervace bylo sušení. „Křížaly“ z jablek, „štěpány“ z hrušek a sušené švestky dostávaly děti na mlsání místo cukrlat nebo se sušené ovoce rozvařovalo na náplň do koláčů.

Před léty bývalo v našich sadech mnoho švestkových stromů. Proto na podzim voněla celá vesnice vařením povidel – „krédlichu“. Ten se dělal tak, že přebrané švestky se rozvařily, pak přes zvláštní cedník se zbavily „kostek“. Vzniklá „brajda“ se převařovala a míchala do zhoustnutí. Míchalo se dlouho, i přes noc a bývalo to vítanou příležitostí k besedám mládeže. Domácí povidla vydržela několik let.

Vžívalo se i zavařování kompotů. Zprvu se sklenice opatřovaly pergamenovým papírem než se uplatnila zabroušená skleněná víčka. Později se začaly vařit šťávy, marmelády a kvasilo se jablkové víno.

Zelenina. Zeleninu si hospodyně pěstovala na zahrádce. Nejdůležitějším zdrojem vitamínů bylo zelí v létě i v zimě. V každé domácnosti měli dřevěné bečky „kysanyho zeli“. V zimě se jedlo syrové ke chlebu nebo vařené k obědu. Dělal se tak, že po nakrouhání a přidání přísad se šlapalo v kádi bosýma nohama, obutýma do bílých bavlněných punčoch.

Maso. Dvůr se hemžil drůbeží. Husy a kačeny se mohly volně ráchat v potoce aby měly pěkné peří. Drůbež si odchovávala hospodyně sama. Vajíčka dala pod kvočnu nebo husu a po deseti dnech je prohlížela. Z čistých vajíček se upekl piškot – „cviboch“ nebo se z nich válely nudle – „lokše“. Milým překvapením bylo, když kvočna tajně vyseděla vajíčka a s houfem kuřátek se objevila na dvoře.

K řezníkovi se chodilo nakupovat zpravidla ve čtvrtek a v neděli. V teplém období měl řezník uskladněno maso v ledovně. Byla to stavba dobře tepelně izolovaná, s dvojitými stěnami, cihlovými a dřevěnými. Prostor mezi nimi byl vyplněn pilinami. I všechny otvory – velké okno, jímž se do ledovna shazoval led, dveře, jimiž se vcházelo, byly dvojité a dobře přiléhající. Na zamrzlém rybníce nebo potoce se řezaly ledové pláty, železnými háky je ledaři vytáhli na břeh, naložili na saně nebo na vozy. Led se házel otvorem do ledovny, uvnitř se roztloukal na drobné kousky, které se táním spojily v ledový balvan. Ledu musilo být velké množství, aby vydržel celý rok. Stěží si teď tak obtížnou a namáhavou práci dovedeme představit.

Maso se v domácnostech nezavařovalo, proto bývaly v domácnostech zabijačky v zimě. Prasata se krmila hlavně na sádlo. Jitrnice, jelita, tlačěnka, „zulc“, se spotřebovaly brzy. Maso a špek se udívaly v udírně. Při topení se opatrně přikládalo jen tvrdé dřevo a dávalo se pozor, aby se maso nevžňalo. Také se to někdy stávalo. Takto uzené maso bylo dokonale vysušené a dlouho vydrželo.

Obilniny. U nás se pěstovaly všechny druhy obilí. Oves pro koně, kvalitní ječmen se prodával do sladoven, méně vydařený se šrotoval pro dobytek. Proso se zavezlo do Lipinky, kde se zbavilo slupek a pak bylo jako kaše oblíbeným pokrmem na sladko nebo se špekem. Žito – „ryž“ a pšenice se vozily do mlýna k mletí. Domů se přivezla mouka a otruby pro dobytek. Podél řeky Oskavy klapala celá řada vodních mlýnů, nemusilo se proto jezdit daleko.

Obzvláště velké úctě se těšil chléb a jeho přípravě se věnovala velká péče. Každý venkovan si uvědomoval, kolik potu stálo, než se mohlo zakrojit do vonného pecnu.

Domácí chléb se dělal tak, že den před pečením se přinesla do tepla dřevěná díže, do ní se vložil „nátěstek“ schovaný od minulého

zadělávání, polovička mouky a vlažná voda. Rozmíchalo se řídké těsto a přes noc se nechalo „kesat“. Ráno se do díže přesila zbývající mouka – výhradně režná a začalo se zpracovávat. Hospodyně s kopistí v ruce obcházela díži stojící na podlaze, přisypávala sůl, kmín, přidávala vlažnou vodu a mísila těsto. Po vykynutí se těsto ještě muselo na vále pořádně prohníst a jednotlivé kusy se dávaly dokynout na pomoučené slaměny. Mezi tím se už dlouhými poleny vytápěla chlebová pec. Když polena dohořela, shrabaly se oharky hřebem na bok, namočeným slaměným víchem se cihlové dno pece setřelo a mohlo se sázet do pece. Vykynutý bochník se překlopil na dřevěnou lopatu, rychle omyl vodou a šup s ním do pece. I šikovná hospodyně se musila při této práci rychle otáčet, než byly všechny bochníky v peci. Pečení se musilo sledovat a případně bochníky přemísťovat. Hospodyně vždy naplnilo radostí, když se chléb vydařil.

S chlebem se musilo zacházet uctivě podle rčení „Kdo se nesrovnává s chlebem, nesrovnává se s lidmi“. Když dětem upadl kousek chleba na zem, musily ho zvednout a políbit na odprošení. A drobtý patřily ohníčku, jak říkala babička Boženy Němcové.

V polích

Po Novém roce, který znamenal jakýsi oddech, nastal pravidelný koloběh práce v hospodářství.

Na leden se plánovalo kácení stromů, přičemž se využila sanice k odvozu klád z lesa Bradla, vázala se povřísla, zašivaly se měchy. V únoru se řezaly klády na metry, v březnu se za teplejšího počasí sekaly otýpky. Ale tu už pranostika – „Na svatého Řehoře, šelma sedlák, který neoře“ vyzývala rolníka, aby pomýšlel na přípravu setí jařin.

Úprava půdy se prováděla stejným postupem jako nyní: Smykovalo se, kypřilo pospěchem a branami, zavlačovala se umělá hnojiva – kainit, vápno, dusík, draselná sůl, ovšem jen v malém množství. Hnojivo se rozhazovalo z plechové rozsívky. Zatímco orač připravoval půdu, ženy s motykami čistily pole podél mezí a cest od pýru a ple-

vele nebo dřevěnými palicemi roztloukaly hroudy. Obilí se nemořilo a děti se bavily tím, že černou sněť obilnou si mazaly pod nosem vousy. Ačkoliv většina rolníků sela již strojem, přece se ještě na malých výměrách rozhazovalo z plátěné rozsívky zrní, travní i jetelové semeno. Než se plevel začal ničit chemicky, býval rudý mák, modrá chrpa a fialový koukol krásnou ozdobou zlátnoucího lánu, ovšem jen když se přespříliš nerozmnožil.

Bylo zaseto a básník Karel Toman píše: „... Rozsívku složil hospodář a důvěřivě obchází půdu, do níž zasil. Snad přijdou mrazy, ale setba svatá se neporuší. Neb zákon jediný je růst, růst za bouří a nepohody, všemu navzdory.“

Čas kvapil a musela se sít řepa a sázet brambory. Před sázením se hlízy krájely, do země přišly jen části s očky.

Za příznivého počasí se osení brzy zazelenalo a šlo se vypichovat bodláčí. Jakmile řepa ukázala lístečky, projíždělo se pole plečkou; nejdříve ruční, později měl rolník plečku koňskou. Jednocení řepy se provádělo tak, že po kolenou se pracovníci plazili po poli a „grackou“ vysekávali nadbytečné sazenice řepy. Do řepy byl zaset i mák, proto se muselo dávat pozor, aby se nevykopl. Stálá pozornost se věnovala dílům s bramborami, které se musely nakopčit.

A již se schylovalo k létu, zrály třešně. Nastala nejkrásnější část roku a s ní senoseč. Po vsi bylo slyšet naklepávání kos a rolník vyhlížel pěkné počasí. Koňáci měli sekačky strojové, což byla veliká úspora námahy, na ostatní čekalo sečení kosou. Každý, kdo jen trochu mohl, musil na louku sušit, rozhazovat, obracet, hrabat, kopčit, znovu rozhazovat a konečně vonící seno naložit na fůru a složit na seník.

Jetel a vojtěška – lucerka se sušily na kůlech. Než byly zavedeny sušáky přenosné, používalo se silných kůlů. Ty byly provrtány, do otvorů zastrkány na tři poschodí do kříže hůlky. Do země se vrtákem vyvrtaly díry do nichž se kůly zapustily.

Kdo měl louku u Oskavy, těšil se, že se bude moci ochladit a smýt pot.

Lidé se vraceli z pole nebo louky unaveni, ale ještě je nečekal odpočinek. Jelo se na pole s vozem nebo trakařem nasekat krmení

a v podvečer se nakosila jetelina nebo lucerka, aby si dobytek pochutnal. Někdy jezdili chlapci brodit koně do brodidla. Teprve až se posloužilo dobytku, mohli se pracovníci věnovat sobě.

Není divu, že se při celodenním shonu lidé těšili na jídlo. Jídalo se pětkrát denně.

K dopolední svačině bývalo ke chlebu sádlo nebo slanina, na odpoledne nachystala hospodyně rozdělaný tvaroh nebo máslo s tvarůžky. Dvakrát týdně bývaly buchy. Voda na zapití se nosovala v bečičce nebo se zašlo napít k blízké studánce. Ve žních se přilepšilo rybízovou šťávou, vodou s octem a cukrem nebo lacinou kořalkou. Jedlo se na mezi a po svačině byl dán povel k nástupu do další práce.

Úroda byla sklizena a musel přijít za kosou pluh. Podmítalo se železným pluhem s okovanou dřevěnou hřidelí a dřevěnými kolečky, však v písni se zpívá „... kolečko se mi polámalo“. Později si rolník opatřil železný pluh dvoják.

Na podmítku se vyvezl chlěvský hnůj – základ dobrých výnosů. Však se mu také věnovala nemalá péče – „podle hnoje poznáš hospodáře“. Při vyvážení hnoje na hnojiště se musel hnůj na hnojišti pěkně urovnat; poléval se močůvkou a ušlapával koněm aby uzrál. Močůvka, která z něho vytékala stékala do jímky a v zimě se rozvázela na louku. Nakládání na vůz a rozhazování na poli vidlemi dělaly nádenice a děvečky. Byla to nejtěžší práce pro ženy v zemědělství.

A už se hlásily o sklizeň brambory. Často už byly hřebeny kopců nad Šumvaldem pokryty sněhem ale musilo se jít do bláta, někdy i do sněhu, přišla-li zima dříve. Brambory se vyorávaly „čertem“, který brambory rozmetával a trochu zbavoval hlíny.

Poslední sklizeň byla řepná. Řepa se zprvu vyrývala úzkým rýčem, později vyorávala pluhem. Ženy ji oklepaly od hlíny a házely na hromádky. K těm si pak přisedly, silným nožem „řepákem“ oškrábaly hlínu a odřízly nať – „chrást“. Velmi často zábly ruce a foukal vítr, ale fňukání by stejně nepomohlo. Chrást se odvezl a společně s řepnými řízkami z cukrovaru se nechal v silážní komoře vykvasit. Siláž se míchala s plevami na krmivo pro dobytek. Bulvy řepy se z pole svázely k váze, která stála naproti sokolovně. Tam byla také skládka

řepy pro cukrovar v Litovli, který byl český akciový. Uničovský cukrovar byl v německých rukách. Na vyzvání z cukrovaru se řepa znovu nakládala a odvážela do cukrovaru. Kočí šel vedle vozu pěšky nebo seděl na formace – „šestroku“. Byla to dřevěná konstrukce zavěšená na předku vozu, na ni si hodil vozka pytel se senem. Odvoz řepy cukrovar proplatil. Pro řízky se jezdilo na troubelické nádraží.

Po zasetí ozimů se často až do zámruzu oralo. Svahy se oraly po vrstevnici „obracákem“ – dvojpluhem. Ten házel hlínu proti svahu. Aby prudké deště neodnášely ornici, vyorala se ještě šikmo po svahu brázda.

Teprve až měl hospodář úrodu pod střechou a přebytky prodány, mohl si trochu oddychnout od největších starostí. Před vánoce musil poplatit dluhy. Dluhy za práci řemeslníkům: kováři, koláři, zámečnickovi. Ovšem bylo hůře, když jeho produkty byly špatně finančně hodnoceny. Dokud měly výkup obilí v rukou soukromé firmy, platily podle poptávky. V době hospodářské krize šetřili lidé ve městech hlavně na jídle. Cukrovar omezoval pěstování cukrovky, vykupoval řepu podle akcií. Vyrobený cukr se denaturoval a lacino odprodával rolníkům na krmení. Chudina na cukr neměla a sladilo se pašovaným cukerinem.

Aby do domácnosti přibýly nějaké peníze, chovala hospodyně podle okolností jednu nebo více prasnic na prodej selátek. Nemohla dbát na to, že jí přibýlo práce a hlavně starostí. Selátka se prodávala v úterý v Uničově „na Prasečím rynku“ nebo je podnikavý rolník vozil na prodej do horských vesnic. Naložil je do lačkové bedny na vůz a zakryl slámou. Sám seděl v košatině. Bylo to z proutí upletené prostorné sedadlo; nasadilo se do předku vozu, vystlalo slámou a zakrylo dekou. Rolníci, jejichž chov se osvědčil, měli své stálé zákazníky ze širokého okolí. Ostatní dobytek vykupovali místní řezníci. Děvečka dostávala od poklidu prasat „ocasny“.

Mezi důležité pomocníky hospodáře patřil kůň. Obchodem s koňmi se i pro široké okolí zabývaly dvě rodiny – nebyly z Troubelic. Byly velmi solidní. Za zmínku však stojí podvodníci, kteří před prodejem dávali ubohému koníčkovi do krmení arzén. Herka se pak zakulatila, její srst se leskla. Před prodejem dostala alkohol a neodborník tak

koupil bujarého oře. Do měsíce měl v maštali pajdavou herku.

Stěží si dnes dovedeme představit tu nekonečnou práci hospodyně jak v malém, tak i ve velkém hospodářství. V menší usedlosti chodila i žena na pole, poklízela dobytek, starala se o děti, praní, pořádek a to bez elektrického či plynového sporáku a automatické pračky. Selka na velkém hospodářství na pole sice nechodila, ale zase musela dohlížet na čeládku, starat se jak a čím nasytí tolik krků až se vrátí lidé hladovi z pole. Bylo štěstím, když žili mladí s výměnkáři v dobré shodě. Stařenka pohlídala děti, obstarala drůbež a zahrádku, stařeček, dokud mohl, pomáhal na poli.

Žně a výmlat

Počátkem XX. století, a někde ještě ve 20. letech se obilí sekalo kosami s hrabíci. Sekáči byli většinou muži, ženy odebíraly a dávaly na poklády. Za deštivého počasí se musely poklády obracet. Později se odebrané hrstě obilí kladly rovnou na povřísla, která se vázala z dlouhé režné slámy. Ve žních je na poli prostíraly děti. Snopy se ručně vázaly a utahovaly roubíkem – „vróblem“. Stavěly se do mandelů, tj. po patnácti kusech, a to dva a dva proti sobě do kříže, poslední jako střecha, aby do mandelů nezatékalo. Ze žita se později stavěly panáky po devíti kusech, stahovaly se smotaným obilím aby je vítr nerozházel. Za deštivého počasí pečlivý hospodář panáky přestavoval na jiné místo, aby obilí neporostlo. Pšenice a ječmen byly v pyramidách.

Za první republiky se začalo sekat travním žacíím strojem. U některých byla sedačka pro pomocníka, který zvláštními hráběmi a zařízením, ovládaným nohou rovnal hrstě. Velikým pokrokem byly „lopařáky“, které sekaly a dělaly hrstě. Na přelomu třicátých a čtyřicátých let byly zakoupeny samovazy a povřísla se přestala používat.

Po sklizni se pole uhrabalo ručními širokými hráběmi nebo hračkami na koňský potah. Pak mohli přijít lidé, hlavně děti, sbírat klásky. Klásky se dávaly do košů nebo vázaly do kytic. Při takové sklizni byly ztráty minimální.

Obilí se z pole sváželo na žebříňáku. Fůra musela být pečlivě vyrovnaná, jako zastřižená a každý se chlubil, kolik snopů naložil nad žebřiny. Obilí bylo na naložené fůře nahoře zajištěno silnou tyčí – „pózem“, utaženým vpředu řetězem, vzadu silným lanem. Ostudou, o níž se dlouho mluvilo, bylo, když se někomu fůra převrátila. Ovšem na krkolonné cestě z Račůvky nebo Hůrky to nebyl div.

Po svezení obilí byla „dožatá“ neboli „věnec“. Hospodyně upekla buchty a maso, hospodář koupil bečku piva, lacinou kořalku a pozval harmonikáře. Děvečky uvily z obilí a polního kvítí krásný věnec a vinšovaly: „Hospodeň a hospodáro, dávám vám na hlavo věneček, abeste namlátile tolik měřeček, co je v tém věnečko zrneck. A vám hospodeň dáváme ketečko, že ste nám napekla dobrých vdolečku“. Pak se jedlo, pilo, zpívalo a tancovalo. Zavěšený věnec zdobil dlouho síň.

Obilí se vozilo do stodoly. Oves a ječmen se vydávaly na patro, žito a pšenice do přístodůlku. Ovšem bylo výhodou, když se mohlo mlátit přímo z pole. V obci byly spolkové – družstevní mlátičky: „hrobá“ pro velké hospodářství, „prostřední“ a „malá“. První dvě byly s „domfem“ – parní lokomobílou. Topič u kotle lokomobily musel mít topičskou zkoušku, říkalo se jí „černá“. Pro kluky byla senzace, když jim upekli na kotli jablka a vyznamenáním bylo, když jim dovolil zapískat.

K mlatu byl potřeba velký počet pracovníků. Na velkých hospodářstvích najímali nádeníky, drobní zemědělci si vypomáhali po sousedsku. Někteří pracovníci chodili s mlátičkou po vsi; byl to dobrý výdělek.

Z fůry se házely snopy vidlemi na „stůl“ mlátičky. Tam je odebírala pracovnice, rychle rozbázala povřísla případně provázky a už po snopu chytal podavač do mlátičky. Ten snop rozestřel a vsunul do stroje, klásky napřed. Tak to šlo, dokud bylo co mlátit. Odhozená povřísla sbíraly děti a nosily je ženám, které odebíraly a vázaly vymláčenou slámu. „U slámy“ se ženy střídaly, jedny odebíraly a druhé vázaly. Svázané „matynky“ slámy odnášely děti k přístodůlku, kde je dospělí rovnali. Když bylo obilí zvláště prašné, dávaly si ženy přes nos a ústa plachetku. Prachu si také užili ti, kteří nabírali do košů

plevy a odnášeli je do plevárny. Nejvíce se nadřeli muži, kteří nosili plné pytle zrní na sýpky, které byly většinou v poschodí obytného stavení.

Při mláčení měli tedy všichni plno práce. Práci ulehčily lisy na slámu, které později byly s automatickým vázáním, výfuk plev, zvedáč pytlů a konečně výfuk zrna.

Žitná sláma do slamníků a na povřísla se mlátila cepy. Rozvázané snopy se rozprostřely na mlat a mlátilo se v rytmu, aby si mlatci nepřekáželi. Při dvou mlatcích „bim, bam“, při třech „přes cesto až k město“, při čtyřech „hrach na pece, bochte v pece“. Vymláčené obilí se čistilo na fukaru.

Kdysi žněmi žila celá vesnice. Nyní je po sklizni, ani se skoro o tom neví.

Bydlení

Tak jako se skromnost a šetrnost projevovala ve způsobu života na vesnici, tak i bydlení se vyznačovalo jednoduchostí a účelností. Stavení bývala bez ozdob, ale u každého rostla vysoká hruška nebo ořech; zahrádky a sady dávaly svou zelení návsí malebnost. Hůře bylo v předjaří, kdy zdmi prorážela vlhkost stoupající z neizolovaných základů. Celá vesnice dostala pošmourný ráz.

Až na malé výjimky byla stavení přízemní. Pocházela většinou z XIX. století. Stavělo se z cihel nepálených, zvaných „vepřovice“, ale i z cihel pálených. Obojí si mohl stavebník vyrobit sám. Vepřovice dělal tak, že nejdříve nakopal jíl, kterého bylo kolem vsi dost. Smíchal ho s vodou a plevami a bosýma nohama šlapáním zpracovával hmotu. Pak na desku nasypal písek, na desku položil dřevěný rám ve velikosti cihly, do rámu napěchoval hmotu, rám zvedl a před ním ležela cihla. Vepřovice se postavily „na kant“ a na desce se pod přístřeškem sušily.

Cihly pálené se vyráběly podobně, ale bez plev. Po vysušení se rovnaly do hranice a utvořila se tak primitivní cihelna. Boky se vymazaly blátem aby se ucpaly mezery. Na spodu této cihelny se nechaly kanály a ze dvou stran kanálů se topilo pařezy. S cihlami se mohl pálit

vápeneč na vápno. Členové Sokola vypalovali cihly na místní sokolovnu za Domesovými humny, cihly na orlovnu dodal stavitel z Uničova. Za vesnicí směrem k Hradci je ještě patrný důl, kde stávala cihelna, jejíž obvodové zdi se po vypálení nerozebíraly. Tato cihelna měla trvalejší použití.

Kvalitní krytinu dodávaly břidlicové lomy v Nížkém Jeseníku. Později se krylo pálenými taškami a eternitem.

Do stavení se vcházelo ze dvora „násépkem“. Ještě dnes mají v několika gruntech násépek krytý klenbou. Je to krásná památka účelného vybavení selských usedlostí.

Ze síně vedly dveře do kuchyně a do komory, schody do sklepa a na „huro“, kam se vynášelo obilí. Chlebovou pec vestavěl kamnář buď do síně nebo do komory. Kuchyně bývala větší místnost s okny do dvora a byla vybavena účelným nábytkem. U dlouhé lavice stál stůl s trnožemi, kolem stolu byly pevné židle. V rohu stál kachlový sporák s troubou a kamnovcem, v němž byla po celý den teplá voda. Ve výklenku pod kamny se sušila polínka, mokrá obuv a za chladného počasí se na jaře odchovala housátka nebo kuřátka. Nad kamny visela bidla, na nichž se sušilo mokré oblečení. Nádobí ukládala hospodyně do výklenku ve zdi. V kuchyni stávaly i postele a „kanabál“. V něm byl tenký slamník. Přes den to byla lavice, večer se víko sklopilo a vytvořilo se skládací lůžko. V něm prý spávaly až čtyři děti. Na podzim stávala v koutě bečka se zelím.

Z kuchyně se šlo do velké a malé světnice. V malé spávaly dorůstající děti, ale velká byla „parádní“. V ní se odbývaly slavnostní rodinné události jako hostiny při svatbách a křtinách. Také se tam konaly smuteční obřady a vynášela se odtud rakev se zesnulým. Po déle stěn stály skříně na sváteční oblečení, na prádlo a lůžko, vystlané peřinami dětem do výbavy.

Za okny pěstovala hospodyně kvítí: pelargonie, fuchsie, květináče obsypané bílými zvonci „nevěsty“, modrými „ženichy“. Dorůstající dívka opatrovala keříky myrty a rozmarýny. Na zimu se dávaly mezi okna vycpávky plněné senem a obalené bělostným plátnem.

Podlahy byly prkenné, v síni a v komoře cihlové. Také u kamen,

kde se topilo otýpkami, byl kousek cihlový. Všechn provoz v domácnosti, včetně sobotního koupání v trokách se odbýval v kuchyni.

Hospodyně dbala, aby si nachytala dešťovou vodu na praní. Když bylo teplo, prala na násétku; mydlila mýdlem, drhla kartáčem nebo na valše. V některých domácnostech si vařili mýdlo sami ze zbytků tuku. V zimě se právalo ve chlévě nebo v síni. Litinové žehličky se zahřívaly na plotně. Některé žehličky byly duté a do nich se pohrabáčem vkládalo rozžhavené „želízko“. Dodnes slýcháme rčení „Má želízko v ohni“.

V malých chaloupkách mívali jen síňku, komoru a kuchyňku v níž se bydlelo. Také výměnkáři bydleli velmi skromně. Rodiny bývaly velmi početné a nebylo divu, že neměl každý vlastní postel, zvláště děti spávaly pohromadě. Místo matrací se používalo slamníků vyčpaných dlouhou režnou slámou, která se čas od času vyměňovala. V některých domácnostech měli kolébku.

Skoro u každého stavení stávala pumpa. Vyvrtal ji z modřínového dřeva pumpař, který byl z Veleboře. Do domácnosti a do chléva se roznášela voda v dřevěných putýnkách. Ve třicátých letech se začala zavádět elektrická čerpadla. Dokud nebyla automatická, býval nad chlévem vyzděn betonový rezervoár. Do něho se načerpala voda a samospádem tekla do kohoutků v domě a ve chlévě. Později toto zařízení nahradily samočinné napáječky a automatické vodárny. Z ojedinelých studní se voda vytahovala v okovu rumpálem. V Trpinkách měli otevřené studánky, do nichž tekla dobrá pramenitá voda.

Elektřina byla zavedena již před první světovou válkou, ale přesto leckde svítily petrolejovými lampami a do chlévů chodili s lucernami. Když byl v rodině horlivý čtenář nebo čtenářka, četli v noci tajně při svíče, neboť rodiče knihám moc nepřáli. Jinak se večer stejně dlouho nesvítilo – „nebudalo se“, neboť časně ráno se muselo jít po práci.

Teprve po druhé světové válce se zvýšila vybavenost domácností o elektrické spotřebiče, o koupelny a splachovací záchody. Před tím toto důležité zařízení zajišťoval dřevěný domeček stojící u hnojiště, často spojený s kurníkem a krmníkem pro pašika.

Jaké bývalo za stara nádobí? V hliněném kastrolu se peklo maso

a drůbež, v hliněném hrnci stávalo mléko a uchovávala se povidla i sádlo. I forma na bábovku byla hliněná. Dráteník z chudých Kysúc ochotně zpevnil hliněné nádoby drátěnou sítí. Těžkých litinových hrnců se používalo k vaření, litinových pánví na smažení lívanců. Vidličky a nože bývaly z obyčejné oceli a pro písek na drhnutí se chodilo na Vystříbro. Ze dřeva bývaly putýnky, škopíčky, mísy na zadělávání, bečky na kysané zelí. Všude měli mlýnek na žitnou kávu. Na drcení máku měli někde litinový hmoždíř, v něm se tlouklo železným socho-rem. Jinde mák drtili ve vysoké dřevěné stoupě tloukem z tvrdého dřeva. Hmoždířek na koření byl mosazný a za první světové války se věci z mosazi musely odevzdávat na zbraně a munici.

S ekonomickými změnami na vesnici nastaly velké změny i v bydlení. Prostorné chlebové pece se mohly vybourat a stavení získalo značnou volnou plochu. Místo kachlových sporáků se koupila menší plechová „americká“ kamna, později ještě menší sporáky na elektrický proud.

Dříve se všude topilo výhradně dřevem. Teď topíme uhlím, koksem, plynem, vaříme na plynu a elektrikou, ale pařezy a chvojí hnijí v lese.

Ke vhodům do stavení se přistavěly verandy, z komor a chlévů se mohly vybudovat prádelny a koupelny. Zvětšila se okna a nakoupil moderní nábytek. Postupem času ztratilo bydlení svůj venkovský ráz a přizpůsobilo se městskému vkusu.

Školy

Naši dědové a otcové si vážili vzdělání a školy.

Velkou výhodou pro nás i naše okolí bylo, že jsme měli v Troubelicích měšťanskou školu. Byla založena r. 1910 jako kompenzace za to, že české obce byly odtrženy od českého Litovelska a byly přičleněny ke šternberskému okresu, většinou německému. Pro účely měšťanské školy byla upravena budova záložny. Ze sklepa zřízena tělocvična, poměrně dobře vybavená, z bývalého sálu vznikla třída a kabinety. Tato škola byla zpočátku trojtřídní, koncem třicátých let byl otevřen tak

zvaný JUK – jednorochní uèební kurs. Nebyl povinný, ale absolvovali jej ti, kteří chtěli jít na odborné školy.

Do troubelické měšťanské školy chodili i žáci ze širokého okolí: Z Pískova, Lazců, Lipinky, Šumvaldu; české děti z Hradečné a Hradce, ale i žáci z Klopín a Veleboře – a to pěšky i v zimě.

Celostátně byla zákonem stanovena osmiletá školní docházka. Žáček nastupoval do první třídy v tom kalendářním roce, v němž dovršil šest let. V Troubelicích chodil pět let do trojtřídní obecné školy, další roky byl žákem školy měšťanské.

Obecné školy bývaly prakticky v každé obci, podle okolností jednotřídní nebo vícetřídní. Šumvald měl školu šestitřídní. Poněvadž návštěva měšťanské školy byla dobrovolná, zůstali někteří žáci v tak zvané šesté třídě. Tam se probíralo učivo tří ročníků cyklicky a bylo zaměřeno hlavně pro praktický život. Vyučování bylo dopoledne i odpoledne, v sobotu jen dopoledne a mezi týdnem byl jeden „feriální den“ – bylo volno.

Těžko si dnes dovedeme představit práci učitele na jednotřídce, kde byly děti od šesti do čtrnácti let, někde dokonce jich bylo kolem stovky. Učitel musel hodinu rozdělit na čtyři části. Čtvrt hodiny se zabýval prvňáčky, další čtvrtinu druhým a třetím postupným ročníkem, pak čtvrtým a pátým a nakonec vyššími ročníky. Zatímco se zabýval jednou skupinou, ostatní žáci měli „tiché zaměstnání“ – psali nebo kreslili nebo počítali do sešitů.

Ve školách si kupovali žáci všechny školní potřeby sami, jen nemajetným byly půjčovány učebnice ze školy. Prvňáci psali „kamínkem“ na břidlicové tabulky. Tabulka měla dřevěný rám, jedna strana měla vyryty a červeně vybarveny linky na psaní, druhá byla na kreslení. Vše se pak smazalo. Prvňáčka jste mohli poznat podle mořské houbičky a hadýrku, které visely ze sotůrku, aby se nenamočily učebnice. V polovině třicátých let i prvňáčci začali psát tužkou na papíru.

Vyšší třídy psaly do linkovaných sešitů inkoustem a perem. Pero mělo měkké nožičky, které při přitlačení na papír psaly silněji, písmo bylo stínované, krasopisné. Vždyť se na vysvědčení krasopis hodnotil a také se hodnotila „vnější úprava písemných prací“. Mnohem později

bylo písmo zjednodušeno a psalo se perem s kuličkou.

Děvčata měla „dívčí ruční práce“; ty vyučovala „industriální učitelka“, která docházela i do okolních škol. Dívky se učily šít, vyšívát, plést a to hlavně punčochy.

A zařízení třídy? Stupínek, na něm židle a učitelská katedra s nezbytným výchovným prostředkem – rákoskou. Také tam stála na stojanu s kolíky dřevěná tabule s mořskou houbou a hadrem, v nižších třídách velké kuličkové počítadlo. Ve třídě byly dřevěné lavice pro více žáků, s pevnými opěradly, na jejich desce bylo korýtko s kalamaří, v němž byl inkoust. Do inkoustu namáčeli neposedové děvčatům copánky. Desky lavic byly poznamenány různými zápisy zhotovenými kudličkami předešlých generací.

Měšťanská škola byla na svou dobu vybavena dobře. Pro chemii byla jedna skříň, pro fyziku dvě a to třídlíné, pro přírodopis bylo dosti vycpanin a obrazů, pro zeměpis byly obrazy a dostatečný počet map. Kreslárna měla speciální lavice a skříňe s četnými modely na kreslení.

Když žáci vyšli školu, pak ti, kteří zůstali v zemědělství, chodili do škol zemědělských při zdejší škole a to dvakrát týdně. Ti, co se učili řemeslu navštěvovali v zimních měsících dvakrát v týdnu živnostenské školy pokračovací v Uničově.

Školní výlety, to byla veliká sláva. Některý sedlák zapřáhl do žebříňáku, mezi žebřiny se dala dvě prkna jako sedadla, přibily se lipové větve jako ozdoba i drobet stínu a jelo se „až na Bouzov“ se zpěvem a výskotem. A bylo dlouho o čem povídat.

Každým rokem pořádala škola divadla a ke konci roku veřejná vystoupení, spojená často se sokolským cvičením, aby se získaly prostředky pro nemajetné žáky.

Škola podléhala místní školní komisi, ta povolovala finance. I tady se šetřilo a vedení školy se musilo často o financování potřeb školy dohadovat.

V obcích s převážnou většinou občanů německé národnosti byly zřizovány pro české děti školy menšinové, jejichž rozpočet hradil stát. Poněvadž do nich chodily děti převážně zemědělských dělníků, dostávaly školní potřeby zdarma a o vánocích jim organizace „Národní jed-

nota“ dávala drobné ošacení. Škola v Hradečné byla umístěna v sále německého hostince, pak českého, a konečně byla postavena budova nová. Podobně skromně byla zřízena škola v Medlově.

Z páté třídy obecné školy mohl jít nadaný žák po absolvování přijímací zkoušky na střední školu: gymnasium, reálné gymnasium nebo reálku. Tyto školy sloužily jako příprava pro studium na vysokých školách. Gymnasia byla osmitřídní, reálka sedmitřídní.

Kdo vychodil čtvrtou třídu měšťanské školy, mohl jít na odborné školy: obchodní akademii, učitelský ústav, průmyslové školy strojní, stavební, elektrotechnické nebo školy zemědělské. Všechny střední školy byly ukončeny maturitou. Byly také dvouleté školy průmyslové a obchodní.

Dívky mohly navštěvovat internátní školy rodinné, v nichž se kromě obvyklých předmětů učilo vaření, šití, péči o dítě a společenské výchově. Toto vzdělání bylo finančně náročné a sloužilo jen pro vlastní potřebu.

Je třeba podotknout, že studium na středních školách bylo tehdy pro rodinu finančním břemenem a proto maturanty v obci i okolí šlo spočítat na prstech. Na vysokou školu se šlo ojedinele.

Za okupace byla měšťanská škola v Troubelicích zrušena a od roku 1941 zbyla pro české děti jen škola obecná. Byla obnovena po osvobození 21. května roku 1945.

Již roku 1910 byla přestavba záložny na měšťanskou školu považována za provizorium, proto byla roku 1936 plánována přístavba tělocvičny k obecné škole a kreslírny v jejím prvním poschodí; výstavbu překazila válka. Po osvobození bylo několik plánů na novou školu, až konečně byl roku 1971 vybudován nový školní areál.

Postupně byla škola modernizována. Roku 1947 byl zaveden školní rozhlas do tříd, r. 1949 opravena tělocvična, r. 1950 zřízena školní jídelna na rychtě, r. 1958 zřízena školní dílna, r. 1967 odborná pracovna pro fyziku a chemii, r. 1967 zřízena sluchátková posluchárna pro výuku češtiny a ruštiny. Při všech těchto pracích pomáhali rodiče.

Škola, to však není jen vyučování, ale také výchova k práci, práci pro celek, to je i část života obce. Po r. 1945 pomáhali žáci i učitelé

našemu národnímu hospodářství. Např. v roce 1947 odhazovali sníž, odměnu věnovali na zakoupení školního rozhlasu, r. 1952 pomáhali stavět kravín JZD, dvakrát byla vyslána brigáda na česání chmele na Rakovnicko, po několik roků pomáhali žáci pod vedením učitelů při jednocení řepy a sklizni brambor.

Škola byla vždy středem kulturního života v obci. Učitelé režirovali a hráli v ochotnických divadlech, nacvičovali dětská představení, nacvičovali se žáky i dospělými cvičení na sokolské slety a později na Spartakiády. Učitelé vedli Osvětovou besedu, vedli knihovny v obci, pomáhali při sčítání lidu, volbách a byli organizátory divadelních a poznávacích zájezdů.

Spolky

Není pochyb o tom, že spolková činnost velkou měrou přispívala ke kulturnímu povznesení národa. Ke cti našich občanů budíž řečeno, že i v naší obci nemálo lidí obětovalo svůj čas, energii a často i finanční prostředky na to, aby obec nezůstávala ve všeobecné snaze o pokrok pozadu. Nejmasovějšími organizacemi byly před druhou světovou válkou Hasiči, Sokol a Orel.

Hasiči

Sbor dobrovolných hasičů byl založen r. 1882 jako společná organizace pro Troubelice a Pískov. Později se osamostatnily.

Stříkačka byla zakoupena již v r. 1873 jako dar občanské záložny obci. Byla umístěna v obecním domě, mokré hadice se sušily na dřevěné konstrukci. Byl to čtyřkolový podvozek tažený koňmi, někdy také lidmi, s dvouválcovou pumpou. Pumpovalo se dvouramennou pákou, na každé straně byli čtyři hasiči, při požáru doslova dřeli. Při požáru trubač běžel nebo jel na kole po vsi a na trubku vytruboval signál „hoří“. Tento břeškný signál vyburcoval celou obec a svolával hasiče. Požár stodoly nebo dokonce obytného stavení byl, obzvláště v noci, hrůzným zážitkem a jen odvaha hasičů omezovala jeho rozsah.

Pro poskytnutí první pomoci po zranění při akcích byl ustaven samaritánský oddíl děvčat.

Aby mohli zlepšit technické vybavení sboru, pořádali členové zahradní slavnosti a měli také jinou kulturní činnost; hráli divadla a pořádali taneční zábavy a plesy. Hasičské plesy bývaly spíše sousedské, na nich se vytančila hlavně střední a starší generace; těšily se ale velké přízni celé veřejnosti. Před plesem obcházel dvojice hasičů domácnosti s pozvánkami a vybíraly „na bufet“. Někde dali peníze, jinde se zavázali donést něco sladkého Takovým způsobem podporovala celá veřejnost záslužnou činnost této organizace. Za okupace, v r. 1939 pořádali hasiči poslední český ples a museli zaplatit 111 marek pokuty. Během okupace dostal hasičský sbor německý dohled a musel používat německé povely.

Po r. 1945 sbor rozšířil svou základnu o dorost a žactvo, postupně dostával lepší vybavení. V r. 1956 byl přejmenován na Český svaz požární ochrany, v r. 1960 byla dostavěna nová požární zbrojnice.

Jako i v jiných organizacích, tak i u hasičů se střídala období rozmachu s obdobím útlumu činnosti; ale vždy bývali členové oprávněně hrdi na příslušnost v tak záslužném spolku. S dojetím bereme do rukou hromadné fotografie, které ještě v mnohých domácnostech opatrují jako památku na obětavost svých bratrů, otců a manželů, jako památku na staré časy.

Pro tělesné a kulturní povznesení národa měly velký význam tělovýchovné organizace. Z nich byl nejstarší Sokol, mladší Orel a Dělnická tělovýchovná jednota. Vedle zájmů o tělovýchovu pěstoval každý z těchto spolků svou vlastní odlišnou ideovou náplň. Snahou, kterou se však společně vyznačovaly bylo zocelit své členy nejenom tělesně, ale i charakterově. Obětavost, smysl pro zdar celku, ukázněnost, to vše obsahovalo Tyršovo heslo „Ni zisk, ni slávu“.

Sokol

Na venkově se stal nejmasovější organizací Sokol. V Troubelicích byl založen r. 1911. Pamětníci vzpomínají, že první veřejné cvičení se velmi líbilo, jen starší ženy odsuzovaly „neslušně krátké“ sukně cvičících úborů žen. Sahaly totiž do půli lýtek.

Po vzniku samostatného státu v r. 1918 se Sokolové dali s nadšením do intenzivní práce. Cvičilo se na dvoře rychty a v tělocvičně

školy. V sále rychty, který byl v jejím prvním poschodí, se konaly plesy a hrála divadla. Mezi místní chlapce docházeli také cvičenci z okolí. Sokolové se tehdy mohli pustit i do velkých akcí, jako byla divadla v přírodě. Vyvrcholením byly hry Jan Výrava a Probuzenci. Kulisy proměnily stodolu na č. 23 na zámek, herci mohli přijíždět na koních. Bylo nač se dívat, bylo na dlouhou dobu o čem hovořit.

Nadšení mládeže dalo vznik myšlence postavit vlastní tělocvičnu a kulturní stánek – sokolovnu. Se stavbou bylo započato r. 1923, pozemek byl dán zdarma od č. 23. Ačkoliv si členové pálili cihly za Domesovými sami, zdarma nebo za nepatrnou odměnu byl lámán kámen a kopán písek, zdarma dodáváno dřevo, zdarma dovážen materiál, přesto zůstal Sokolu velký dluh. Slavnostní otevření bylo 7. září 1924.

Za dva roky bylo instalováno promítací zařízení pro němý film. Kino přinášelo kromě kulturních zážitků i finanční efekt. Némé filmy byly pro větší účinek provázeny hrou na klavír, hrou na housle, kytaru nebo violoncello. Hudební doprovod obstarávali místní ochotníci. Dále byla hrána pro děti loutková představení.

V době hospodářské krize činnost Sokola upadala, jen Všesokolský slet byl vzpruhou. Po něm nastala zcela doba stagnace, necvičilo se. Éra němého filmu se přežila, proto se promítalo jen málo a při malých návštěvách.

V této době ale vypsela nová, průbojná a obětavá generace chlapců a dívek a Sokol se opět probudil k činnosti. R. 1936 bylo zřízeno zvukové kino zásluhou několika obětavých členů, kteří nejenže zapůjčili peníze na ozvučení staré aparatury, ale všechny práce spojené s provozem konali zdarma. Přes počáteční potíže se zvukové kino živilo a stalo se kulturní součástí obce i širokého okolí.

Nutnost splácet dluhy podněcovala k intenzivní činnosti; byly pořádány mikulášské a silvestrovské zábavy s bohatým programem, plesy a šibřinky s půlnočními scénami a divadelní představení. Velmi navštěvovaná byla divadla na svátek sv. Vavřínečka, které nacvičovali studenti a prázdninoví hosté.

S velkým nadšením se připravoval Všesokolský slet v r. 1938, který

měl být hrází proti stoupajícím útokům nacismu. Na Letenské pláni stály protiletadlové baterie, muži končili své grandiózní vystoupení hromovým „hurá“.

Přišla však doba okupace – doba temna. Činnost všech českých spolků byla zakázána a jejich majetek zabaven. Iniciativní mládež z Troubelic, Šumvaldu, Pískova a Lazců začala hrát kopanou. I to však německé úřady zakázaly.

Do sokolovny i orlovný byli nastěhováni koncem války vystěhovalci odněkud z Polska. Spali na slámě, v zimě spálili oponu, kulisy a ostatní zařízení. Zbyly po nich jen holé zdi a spousta blech.

Dne 18. července r. 1945 – po sedmi letech – se zase sešel starý výbor Sokola k řádné schůzi. Chyběl však nezapomenutelný, pracovitý člen předválečného výboru Jožka Malínek, oběť okupace.

Místní členové Sokola a Orla se domluvili, že obě organizace spojí svou činnost. V rámci této dohody byla pořádána za orlovnou velká „dožatá“. V mohutném průvodu šli společně Sokolové a Orli. Avšak na schůzi konané 22. 9. 1945 byl čten dopis orelské župy, že se spolupráce dále neuskuteční.

Sokol měl hodně dluhů. Proto byla konána sbírka, která vynesla více než 160 tisíc korun. Při této akci smazaly mnohé sokolské rodiny staré pohledávky vůči Sokolu a patří jim dík, že za celé období neviděly ani haléře úroku.

Po osvobození musel Sokol opravit a znovu vybavit budovu, pořídit nové kulisy a nové osvětlení. Na tyto velké finanční výdaje si musil vydělat bohatou kulturní činností. Například v r. 1947 bylo uskutečněno 9 divadelních a 5 loutkových představení.

Na rok 1948 se chystal první poválečný Všesokolský slet v Praze. Jeho ideovou náplní bylo uctění památky těch, kdož položili život za naši svobodu a dík osvoboditelům. Poněvadž se slet konal po Únorových událostech, bylo tušit, že dojde k zásadním změnám ve vedení tělovýchovy.

Došlo ke sjednocení veškeré tělovýchovy a pod názvem Sokol se organizovaly venkovské jednoty. Ze zápisů výborových schůzí se dovídáme, že Akční výbor navrhl vyloučit některé členy z jednoty jako

nespolehlivé. S tímto návrhem výbor nesouhlasil a ukázalo se, že dotyční členové nebo jejich rodinní příslušníci se ukázali oporou další práce ve spolku.

Činnost staronově pojmenovaného spolku pokračovala. V sokolovně byla odhalena pamětní deska umučeným členům. Při oslavách státních svátků byly pořádány tělovýchovné akademie a besídky. Větší zisk přinášely karnevaly, šibřinky a divadelní ochotnická představení, kterých bylo i několik do roka a zajíždělo se s nimi i do okolí. Na veřejných cvičeních udivovala obecenstvo vzorná vystoupení mužů i žen v gymnastických cvičeních.

K práci v Sokole přicházely stále nové, svěží generace, ale budova stárla a chátrala. Při opravách však nemuseli členové spoléhat jen na prostředky, které si sami svou činností vydělali, ale za pomoci finanční podpory z veřejných financí – JZD a Okresního výboru Sokola byly pořízeny parkety, krytina, přistavěn vchod a sociální zařízení, zavedeno teplovzdušné topení.

Snad by mladší čtenáře zajímalo, jak se kdysi „sokolovalo“. Oslovovali jsme se „bratře“ a „sestro“ a zdravili se „nazdar“. Když přišel do vesnice nový učitel či učitelka, bylo samozřejmé, že povede cvičení žáků. Zvláště bylo vítáno, hodila-li se nová síla k divadlu, když ne jako herec, alespoň na nápovědu.

Troubelický Sokol patřil k župě Severomoravské se sídlem v Zábřeze, okrsek byl v Litovli. Tam jsme chodili na schůze a před sletem na nácvičné. Před sletem bývala župní cvičení v Zábřeze nebo v Šumperku. V letních měsících se jezdilo po místních nebo okrskových cvičeních, do blízkého okolí pěšky či na kole. Pro žactvo se zapráhlo do ověnceného žebříňáku a jelo se cvičit třeba na Červenku nebo do Úsova. Prostná se nacvičovala na počítání, s hudbou jsme se seznamovali až při dopoledních zkouškách. Cvičení nebyla tak složitá jako na Spartakiádách. Na veřejná cvičení jsme se vždycky těšili.

Těžko by se daly spočítat hodiny, které jsme strávili v nevytopeném sále sokolovny při nácviku na vystoupení a při divadelních zkouškách. O hygienických podmínkách při cvičení se nedalo mluvit, vždyť v sále se cvičilo, konaly se tam plesy, taneční zábavy, promítalo se kino. Pro zdar celku se obětovalo pohodlí, čas a často i finanční

prostředky. Zato přátelství utužená při společné práci těší až do stáří.

Mezi největší životní zážitky však patří účast na společných vystoupeních na Strahovském stadiónu v Praze. Každý účastník Vše-sokolského sletu či později Spartakiády byl naplněn hrdostí na to, co český národ je schopen dokázat, byl naplněn úctou k jedineč-ným schopnostem jak tvůrců tak i organizátorů tohoto mohutného díla a byl naplněn radostí, že i svým skromným příspěvkem pomohl uskutečnit toto úžasné divadlo.

Orel

Orel byl založen v Troubelicích r. 1923. Jako Sokol, tak i tato organizace sledovala cíle tělovýchovné a kulturní, ale vedle toho měla být oporou církve římsko-katolické. Měla podobnou organizaci jako Sokol; konala veřejná cvičení a okrsková vystoupení, slety, ale mimo toho se Orli v krojích zúčastňovali významných církevních obřadů.

Výbor Orla se rozhodl pro stavbu vlastního stánku – „orlovný“. Již v r.1924 byl připravován materiál na stavbu; dřevo darovali rol-níci, všechny práce byly konány zdarma. Již v dalším roce byla stavba zahájena a zásluhou obětavých a nadšených členů se mohlo slavnostní otevření konat již 13. září roku 1925. Náklad – 130 tisíc korun – uhra-dili členové bezúročnou půjčkou a dary. Nastala doba pilné práce: Pravidelná cvičení oddílů žáků, dorostu a členstva, byly pořádány plesy, besídky, veřejná vystoupení, zábavy, divadelní představení; ve-lice se líbila Jiráskova Lucerna. Atraktivní byly ostatkové zábavy s programem, např. „Cikánská svatba“ a „Posvícení“.

V r. 1930 byla založena vlastní knihovna a v r. 1932 čiperná lout-ková scéna.

Za okupace byla činnost Orla zakázána a majetek zabaven. Ke konci války byli v budově orlovný ubytováni vysídlení z Polska. V zimě 1944 – 1945 prováděl na hřišti u orlovný vojenský výcvik „Volksturm“, sestávající ze starších německých občanů, který měl za-chránit hroučící se Třetí říši. V únoru r. 1945 šel přes Troubelice transport válečných zajatců, mezi nimi Australané a Kanadané, kteří byli ubytováni v orlovně. Děti z Trpinek s nimi navázaly přátelství a pamětníci vzpomínají, že dostali od zajatců čokoládu.

Po osvobození bylo dohodnuto sloučení Orla se Sokolem, ale natrvalo se neuskutečnilo. Proto jak v sokolovně, tak i v orlovně se musilo obnovit zařízení jevišť a všechno zařízení zničené za okupace. Zase jako v minulosti tříštily síly a energie ochotných občanů.

Nové zařízení v orlovně sloužilo jen krátkou dobu, neboť po utvoření sjednocené tělovýchovy byl Orel zrušen. Budova sloužila nějakou dobu jako sklad obilí, v klubovní místnosti byla zřízena oddavková síň, v sále orlovně a sokolovny se v padesátých letech konaly „vánoční trhy“. Po několik roků se v klubovní místnosti orlovně vyučovalo.

Od sedmdesátých let slouží orlovna výhradně tělovýchově, hlavně čipernému oddílu kopané. Obětavostí členů a za finančního příspěvní ústředí fotbalového svazu byla budova zmodernizována, rozšířena o potřebné místnosti, sál prodloužen o prostor bývalého jeviště a na hřišti byla postavena tribuna.

Nakonec povídání o Sokolu a Orlu několik vzpomínek.

Existence dvou tělovýchovných organizací v obci komplikovala často život obchodníkům a živnostníkům. Když by navštěvovali podniky Sokola, odradili by si zákazníky Orla a naopak. Proto byli nuceni chodit do sokolovny i orlovně, někteří nechodili nikam. A co když se šušovalo, že dva mladí spolu začali chodit a každý byl z jiného tábora. To bylo hovor, jak to s nimi dopadne! Naštěstí byli rodiče rozumní a jak to skončilo? Inu – vzali se!

Červený kříž

(Vzpomínky Zdeňky Kropáčové.)

V letech 1936 – 37 se začalo počítat s válkou a bylo nutno budovat obranu státu. Červený kříž v Uničově uskutečnil školení dobrovolných sester a pozval k účasti dívky a mladé ženy z Troubelic a okolí. Přihlásilo se nás 27.

V květnu r. 1937 jsme začaly do Uničova dojíždět, buď na kole nebo vlakem. Když jsme jely vlakem, pak zpátky jsme chodily pěšky. Poněvadž provoz na cestách byl tehdy pramalý, mohly jsme zabrat celou šířku silnice. Vzaly jsme se pod paži a za zpěvu pochodových písní jsme se vracely. Naše přátelství se utužovalo a máme na ty chvíle, i na nezapomenutelného pana doktora Číhala, který školení

vedl, milé vzpomínky. Několik hodin praktického výcviku jsme absolvovaly v uničovské nemocnici. V té době byl založen Červený kříž v Troubelicích. Po zkoušce jsme dostaly odznak dobrovolných sester a pořídily si úbory.

V roce 1938 jsme byly vyzvány, abychom si připravily menší zavazadla, prostěradlo a osobní potřeby a čekaly, kam budeme povolány. Je pochopitelné, že jsme všechny tyto přípravy konaly s velkou úzkostí, ale také s odhodláním přinést vlasti oběti. Vždyť byli muži mobilizováni na hranicích! Ale v Mnichovu bylo rozhodnuto o našem dalším osudu. Naše armáda opouštěla pohraničí a jeden proud šel přes Troubelice. V sokolovně si měli odpočinout. My, sestry z Červeného kříže jsme jim vařily čaj, ošetřovaly obolavěné nohy a sdílely s nimi jejich zármutek a pokoření armády a celého národa. Všichni jsme prožívali bolestné chvíle, a když po několika hodinách se vojáci dali na pochod do vnitrozemí, přetěže jsme se s nimi loučily plny nejistoty, co zlého přinesou další dny, v nichž jsme čekaly příchod okupačního vojska.

Během okupace naše organizace přestala existovat.

Národní jednota

Troubeličtí občané měli dosti čilé styky se sousední obcí Hradečnou. Jednak se tam chodilo na hřbitov a do kostela, ale také na podporu tamějšího odboru Národní jednoty.

Tato organizace si dala za úkol být oporou českého menšinového živlu v německých obcích. Ze zisků divadelních představení a besídek se získávaly finanční prostředky na zakoupení školních pomůcek, na vánoční nadílky drobného ošacení pro děti menšinářů. Ochotníci z Troubelic pomáhali ochotníkům z Hradečné při divadelních představeních a ti zase pomoc opláceli.

Pro celý kraj bývaly významné slavnosti na „Padělkách“ u Lipinky. Byly to tábory českého lidu, organizované Národní jednotou a měly posilovat obětavé vlastence, kteří na hranicích českého a německého živlu utužovali národní uvědomění.

Záslouhou Národní jednoty byla v Hradečné postavena česká menšinová škola, jejíž učitel významně pracoval pro české občany.

Musíme přiznat, že bylo potřeba dosti osobní statečnosti, zvláště pro ty občany, kteří byli na Němcích existenčně závislí, hlásit se k české národnosti a že potřebovali morální podporu k tomu, aby zachovali svému mateřskému jazyku věrnost.

Závodní klub Uničovských strojiren

V padesátých letech budovaný strojírenský závod v Uničově potřeboval byty pro své zaměstnance a proto bylo rozhodnuto postavit v Troubelicích pod Kárníkem velké sídliště. Z rozsáhlých plánů se uskutečnila jen výstavba padesáti rodinných domků. A poněvadž v době výstavby byla válka v Koreji, začalo se říkat nové části obce „Korea“; později se vžil název „Sídliště“.

Na novém sídlišti se sešli lidé – většinou mladé rodiny – z různých koutů vlasti a cítili potřebu se sžít. Umožnila jim to rozsáhlá budova bývalé kantýny, která zůstala po výstavbě. Vhodnými úpravami se změnila na klubovnu. Ochotní organizátoři tam zařídili loutkové divadlo, později i kino. Rozvinul se tam bohatý společenský i kulturní život, pořádaly se přednášky a zábavy, zakoupil se i tehdy vzácný televizor.

U klubovny vybudovali muži hřiště pro odbíjenou, které v zimě sloužilo jako kluziště pro děti nebo pro hokej.

Bývalý lom byl upraven na velmi atraktivní prostředí pro kulturní účely, návštěvníky zvala k posezení kavárna se společenskou místností.

Obyvatelé sídliště se ochotně zapojili i do kulturního a politického dění v obci. Příznivci divadla nedbali poměrně velké vzdálenosti od sokolovny a obětavě docházeli na divadelní zkoušky. Jejich zásluhou mohli ochotníci hrát i náročné divadelní kusy.

Mnozí rodiče pomáhali škole, zvláště jeden technický úředník vedl úspěšně technický kroužek, jedna manželská dvojice se věnovala turistice mládeže.

Občané sídliště se těž snažili zřídit koupaliště z protipožární nádrže, škoda, že se nepodařilo překonat propustnost hrází.

Kultura

Za našich časů za teplých podvečerů se scházívala mládež na návsi, posedala na klády a při harmonice zpívala. Zněly písně národní, lidové; zvláště oblíbené byly písně Hašlerovy, později šlágry z českých filmů. Někdy přizvukovaly housličky, jejichž hře vyučovali učitelé školy.

Divadla

Na venkov zajížděly potulné divadelní společnosti. Hrávaly většinou hry lehčího rázu v sále na rychtě. Na sudy od piva se nakladla prkna, dekorace s sebou vozili herci; upravilo se jeviště, urovnaly se židle.

Podobným způsobem hráli i místní ochotníci dříve než byla v sokolovně a orlovně vybudována stálá jeviště. I když ochotnická divadla neměla úroveň profesionálních scén, je třeba ocenit to, že venkov kulturu nejen přijímal, ale sám také tvořil. Někteří nadaní herci amatéři dokázali vnímavé posluchače silně dojmout.

Hry režírovali učitelé, v Troubelicích však vedl dlouhá léta divadelní kroužek švec a pak sedlář, a to velmi úspěšně.

Po osvobození u nás hrávalo zájezdové divadlo z Přerova, divadlo z Olomouce s herci Josefem Bekem a Františkem Paulem. V padesátých a začátkem šedesátých let bylo organizováno předplatné pěti her šumperského divadla. Do sokolovny svážel autobus předplatitele z okolí.

Kina

První „kino“ jsem viděl v hostinci. Potulný podnikatel promítal diapozitivy prosvícené acetylénovou lampou, třásl jimi, aby byly „jako živé“. Ve dvacátých letech bylo v Olomouci Panorama; vstoupils do sálu, v něm byla kruhová skříň opatřená kukátkou, sedl sis a přiložil oči ke kukátku. Objevil se plastický obraz města či krajiny, pak to cinklo a naskočil obraz další. Moc se to líbilo.

A pak přišel film, nejdříve dlouhá léta němý. Zvukové kino, to byla atrakce.

Rádio

Koncem dvacátých let si lidé ojediněle pořizovali rádio. Senzací bylo, když zdejší občan zanesl svůj aparát do sokolovny a z ampli-ónů zněla hlasitě (!!) reportáž ze sokolského sletu v Praze. To bylo v roce 1926. Jinak se rádio tehdy poslouchalo na sluchátka, z toho byly otlačené uši. Elektřina se neodebírala ze sítě, ale z akumulátoru a baterek. Oblíbené byly pořady se Spejblem a Hurvínkem a z Brna Stréček Křópal a Jozéfek Melhoba.

Slavnosti

Významnými událostmi byly různé letní slavnosti. Za první republiky se scházelo široké české okolí na národní pouti na Padělku u Lipinky. Pořadatelem byla Národní jednota.

Církev československá vzpomínala 6. července výročí upálení Mistra Jana Husa mohutnou vatrou u Kárníka za účasti mnoha občanů.

V obci pořádaly letní slavnosti různé spolky: Hasiči, Sokoli, Orli a Církev československá. Oblíbeným místem konání byl sad u Hamplů. Pořadatelé – většinou členové výboru – musili zajistit výzdobu, zhotovit z prken stoly, lavičky a pódium. Pak s napětím čekali jaké vyjde počasí a kolik přijde lidí. Většinou už bylo pod střechou seno, jarní práce skončeny a tak bylo za krásného letního počasí příjemné posezení ve stinné zahradě ve společnosti přátel a známých. Vyhrávala dechovka a mladí i staří se bavili podle své chuti. Organizaci přibyla pak do pokladny nějaká stovka, ovšem pořadatelé museli zapomenout na to, co starostí, času a námahy věnovali přípravě slavnosti, a to zdarma.

Významná byla veřejná cvičební vystoupení Sokola, Orla a hasičů. Před vystoupením šel na místo konání po vsi slavnostní průvod s hudbou. Hasičské slavnosti měly ukázat výsledky výcviku protipožárních družstev. Sokolské a orelské slavnosti mívaly program tělocvičný, taneční nebo předváděly scénky. Zábavné byly také různé soutěživé hry pro děti.

Velká slavnost byla v r. 1931 při odhalení pomníku padlých v první světové válce. Sochu vojína vytesal sochař Lenhart z Olomouce. Stála před měšťanskou školou.

V padesátých letech se chodilo na Májové průvody do Uničova. Z Troubelic se šlo pěšky s hudbou a pěkně vyzdobenými vozy, každý vůz s jiným námětem.

Velké slavnosti se konaly při kulatých výročí JZD. Do průvodu se vyzdobily alegorické vozy a celý průvod byl organizován na různá témata, např. „Jinak dědové, jinak otcové, jinak my“. V průvodu nesli sekáči na ramenou kosy, fábory ozdobení koně táhli staré náradí, až nakonec jely samovazy.

Tyto slavnosti vnášely do života změnu a příjemné pobavení a povznesení z každodenních starostí. Lidé se vraceli osvěženi s novou chutí do práce všedního dne.

Četba

Kniha je nejlepší přítel – toto rčení platilo i pro venkov. Byly sice domácnosti, v nichž se na knihu pohlíželo jako na zbytečnost, která odvádí od práce, a práce to byla první a hlavní veličina.

V některých domácnostech se ale láska ke knize pěstovala. Číst se ale mohlo hlavně v zimě nebo v neděli odpoledne, kdy mnohá dívka dala přednost zamilovanému příběhu v knize před nedělní procházkou s kamarádkou. Hodně četli výminkáři.

Co se četlo?

Oblíbena byla díla A. Jiráska a jiných našich autorů klasiků, zvláště B. Němcové a K. Světlé. Z lehčí četby vzpomeňme četných knih V. Javořické a Pitnerové. Vystříhovaly se z novin a časopisů romány na pokračování, někde odebírali ženský časopis „List paní a dívek“, jinde „Hvězdu“, kde také vycházely horlivě čtené romány, většinou z venkovského prostředí.

Po vesnici hojně kolovala „Červená knihovna“, v dnešní době tolik posmívaná. Domníváme se však, že četba podobné literatury neudělala tolik škody jak se jí připisuje. Život vrátil čtenářky ze světa fantasmie do reality.

Chlapci měli své indiánky a detektivky – Cliftonky a Rodokapsy, s fantasticky napínavými příběhy. Za hrdinu byl pokládán žák, který při vyučování „louskal“ pod lavicí tuto „klasiku“.

V obci byla veřejná knihovna dotovaná z obecního rozpočtu, ale je pochopitelné, že bývala popelkou. Vždyť bylo tolik náročnějších a nákladnějších úkolů! Knihovníkem byl dobrovolný pracovník, který jednou týdně půjčoval spíše ze zájmu než za odměnu.

Folklór

Ač se okolí naší vesnice počítá ještě k Hané, nevyskytovaly se zde žádné typické prvky hanácké kultury. Jen na starodávných podobiznách selek vidíme „po hanácke“ uvázané šátky. Projevů hanácké kultury se v sedmdesátých letech ujala učitelka E. Dubová z Lazců založením dětského souboru „Ječmínek“ a vyhledáváním starodávných tanců a písní v okolních obcích.

Taneční zábavy a plesy

O poutích a v zimě bývaly taneční zábavy, hrávala při nich známá dechovka Filipova. Její kapelník měl pět synů, ze všech vychoval muzikanty.

Než byly vybudovány sály v sokolovně a orlovně, tančilo se na rychtě, sál byl v prvním poschodí. Mládež tančila, tátové seděli v šenku, mámy kolem sálu a pozorovaly kdo s kým a „jak jim to spoľo pasuje“ – dávaly dvojice dohromady. A hlídaly dcery – „Abe . . . ?“ Děvčata dostávala na tancovačku celou pětikorunu, to stačilo na vstupné i na sodovku.

Bývalo veselo, i na rvačky došlo. Parta tří známých rváčů dokázala „vyčistit“ celý sál.

Sokol, Orel a hasiči měli zábavy na značné společenské úrovni. Při některých plesech Sokola hrála vojenská kapela ze Šumperka. Přitažlivé byly Šibřinky s výzdobou a půlnočními scénami.

Mládež tančila tango, wals, foxtrot; při polce a valčíku šla do kola i střední a starší generace. Událostí bylo, když se nacvičila Česká beseda.

Ve třicátých letech nadaný muzikant – amatér – založil malou kapelu „šraml“ – housle, harmonika, trubka a bubny; byla známa v širokém okolí. Pak přišly kapely džezové až po dnešní dobu, kdy se doslova rojí různé „skupiny“ s exotickými názvy.

My starší dovedeme pochopit ta kvanta decibelů, která dnešní mládež konzumuje, dovedeme někdy pochopit i chování při zábavách, vždyť i my se lišili od našich rodičů. Co se nám ale nelíbí, že mládež (a je to vždy jen mládež?) ukazuje svou sílu ničením dopravních značek, lámáním stromků, rozbíjením světel. Ukazuje svou sílu fyzickou, duševní však rozhodně ne.

A kultura dnes? Přišla za námi až do postele, denně kupa mrtvol a to barevně. To vše na stlačení knoflíku, sedíce pohodlně v křesle, pivo před sebou a v papučích!

Církev

Za našeho dětství patřili snad všichni lidé v našem okolí k náboženství římsko-katolickému. I ve třicátých letech byli jen jedinci „bez vyznání“, či jak se tehdy říkalo – „neznabozi“.

Naše obec měla farní úřad v Hradečné, kde se také vedla matrika. V neděli a ve svátek sloužil farář nebo kaplan latinskou mši, jen kázání byla jednou česky a jednou německy pro německé občany z Hradce a Hradečné. V den, kdy měl kněz vyučování náboženství, sloužil mši v Troubelicích.

Církevní obřady provázely občana od kolébky až do hrobu. Brzy po narození „kmocháček“ hošíka, „kmotříčka“ holčičku odvezli do kostela ke křtu. Na památku nebo jako „počinek“ do života dali dárek. Přijmout kmotrovství pokládali lidé za čestnou povinnost.

Malý žák šel k prvnímu přijímání v nových šatech, děvčátka celá v bílém, se svíčkou v ruce a byli na památku vyfotografováni. Starší žák mohl jít k biřmování a s jiným kmocháčkem či kmotříčkou jel, třeba prvně v životě, vlakem do Olomouce, kde se v tamějším Dómě biřmování konalo. Dárek už býval honosnější – hodinky nebo náušnice. Šlo se pak na párek nebo dokonce do restaurace na oběd.

Na svatbu se jezdilo do Hradečné v kočáře; jen ti nejpokrokovější se dali oddat na okresním úřadě.

Pohřební obřady se konaly do tří dnů po úmrtí. Rakev se zesnulým byla po celou tu dobu ponechána v domě smutku. Z něho

byla vynášena a kladena do pohřebního vozu taženého koňmi. Za pohřebním vozem šel celý pohřební průvod pěšky do Hradečné. Zvláště slavný pohřeb mívali svobodní zesnulí. Jejich bílou rakev doprovázely „černá“ a „bílá“ družička s mládencem. Rakvičku s dítětem nesli k smutečním obřadům sousedé. Pohřeb byl dosti drahá záležitost a proto si starší lidé mnohé radosti života odříkali, aby „Měle na pohřeb“. Pohřeb žehem začal až ve třicátých letech.

Během roku byly konány zvláštní obřady. O velikonocích se svítily „kočičky“ a dřívka. Z těch hospodář zhotovil křížky a s kočičkami je zapíchl do pole na ochranu před krupobitím nebo suchem.

S velkou slávou se konala slavnost Vzkříšení. Průvod s hudbou šel kolem kostela, kněz pod baldachýnem žehnal monstrancí shromážděným věřícím. Nést baldachýn bylo velkou ctí.

O svátku Božího těla stály na plácku před kostelem oltářičky; každá obec měla svůj a kněz oltářičky obcházel. Na cestu sypaly družičky z ozdobných košíčků lupínky květů pivoňek. Tomuto obřadu dodávaly půvab svěží kmínky břízek zdobící oltářičky svou zelení.

V Troubelicích bývala 2. července pouť a byla to sláva se střílením z hmoždířů, s boudami prodavačů různých pamlsků, kvašených okurek a láku pro osvěžení. A přijely i kolotoče; neměly ještě pohon na elektřinu, proto jimi nahoře točili kluci a za to se mohli zdarma svézt. Pouť na Vavřínečka v srpnu v Hradečné trvá dosud.

Na Dušičky večer se sešla celá domácnost i čeleď. Za každého zesnulého, na kterého se vzpomnělo, se zapálila svíčka a začalo modlení. Napřed růženec, pak byla přestávka aby si kolena od klečení odpočinula, následovaly litánie, které se předříkávaly ze staré modlitební knížky. Hroby se zdobily skromněji než dnes.

Vánoční pobožnosti a zvyky nedoznaly velkých změn.

Z jiných církví působila v Troubelicích Církev československá, která vznikla z husitských tradic a národního uvědomění. První občané v naší obci se do ní přihlásili r. 1921 a první pobožnost se konala na dvoře bývalé obecné školy v témže roce. Později byly obřady ve třídě nebo tělocvičně bývalé měšťanky, pak i v sokolovně.

Roku 1924 si Církev československá zřídila v Troubelicích hřbitov,

který byl v r. 1954 na pokyn ONV předán do správy obce. Z bývalé mlékárny byl přestavěn a v r. 1953 vysvěcen Husův sbor.

Každým rokem byl pořádán 6. července průvod ke Kárníku, kde byla zapálena vatra k uctění památky Mistra Jana Husa.

Správa obce

V čele obce stál starosta a obecní rada. Volilo je ze svého středu obecní zastupitelstvo, které mělo 15 členů a to podle počtu obyvatel a bylo voleno na čtyři roky. Volební právo měl občan starší 21 let, zvolen mohl být od 26 let, ale musel být uveden na kandidátní listině. Kandidátku mohl podat každý, kdo se vykázal potřebným počtem podpisů.

Do voleb v naší obci podávaly kandidátní listiny hlavně strany sociálně demokratická, agrární, živnostenská, lidová a národně socialistická.

Příjmy obce byly celkem malé. Tvořily je nájmy z obecních pozemků, obecní dávky a poplatky, přírážky k daním zemědělským, živnostenským a pod.

Funkce v obecním zastupitelstvu byla čestná, jen pokladník a tajemník dostávali malou odměnu. Starosta jezdil na zasedání na okresní hejtmanství.

Agendu obce vyřizoval starosta, pokladník – to byl jeden člen rady, obecní tajemník a „veslané“. Tento málem honosný titul měl obecní posel, který kromě obvyklých posílek měl za úkol dávat občanům ve známost různá usnesení. Dělal to tak, že chodil po vesnici s bubnem, na stanovených místech se postavil a začal bubnovat. Když se lidé sešli, zastrčil paličky za pás bubnu, vytáhl důležité lejtstro a začal: „Na vědomost se dává . . .“.

Pamatujeme jednoho obecního posla, který na dotaz opozdilce, o čem hlášení bylo, odpověděl: „Máš poslouchat, panáček take dvakrát nekáže“; bum, bum a šel dále. Tuto důležitou funkci nahradil po druhé světové válce obecní rozhlas.

Obecní tajemník naší obce přežil ve funkci několik starostů. Stačil lidem vyplňovat přiznání k daním, za malou odměnu vyřizoval obecní agendu, pečlivě vedl obecní kroniku a ještě kravičkami obdělával skromné hospodářství. Vždyť pan okresní hejtman si na obec vzpomněl jen někdy.

K zajištění podezřelých či provinilých osob měla obec šatlavu se zamřížovaným oknem. Nepamatujeme však, že by byl někdo zavřený.

V obecním domě byly také dva malé bytečky, v nichž bydleli ti, kdož neměli kam hlavu složit a měli v obci „domovské právo“. Každý občan republiky měl totiž v některé obci domovské právo, které získal buď narozením v obci nebo desetiletým bezúhonným pobytem.

Když nemocí, stářím nebo vinou nešťastných životních příhod ztratil občan možnost se sám o sebe postarat, „přišel na obec“. Bylo mu přiděleno nejskromnější ubytování, mohl chodit žebrotou nebo po řadě dostával v určených domácnostech oběd. Obec se také musela postarat o nedospělé děti, které ztratily oba rodiče.

V době hospodářské krize ve třicátých letech přiděloval obecní úřad nezaměstnaným „žebračenký“, což byly poukázky na potraviny.

O veřejný pořádek na venkově se staralo četnictvo, které bylo částí státního aparátu. Četník měl povinnost obcházet svůj přidělený obvod – „rajón“. Konal časté pochůzky, vedl v patrnosti známé podezřelé živly, prošetřoval drobné krádeže a také hleděl co nejrychleji zbavit svůj rajón potulných cikánských tlup.

Agenti, podomní obchodníci a řemeslníci, cikáni, žebráci

Vesnice žila svým pravidelným životem a všichni se znali. Proto cizí návštěvník neušel pozornosti občanů. Takovými návštěvníky byli obchodní cestující, podomní obchodníci a řemeslníci, cikáni a žebráci.

Být obchodním cestujícím – agentem – bylo náročné zaměstnání. Úspěšný agent musel svým zdvořilým vystupováním získat důvěru zákazníka. Jestliže nabídl a doručil kvalitní služby, mohl se spolehnout

na další dobré zakázky, a tím větší provizi od své firmy. Do mnohých domácností, zvláště tam, kde měli dorůstající dcery, docházeli zástupci textilních továren a nabízeli zboží za výhodných dodacích a platebních podmínek. Tak některá hospodyně pořídila celé vybavení z nabídek agenta ke své i jeho spokojenosti.

Velkoobchody zaměstnávaly agenty, kteří docházeli k maloobchodníkům na vesnici a sjednávali s nimi dodávku zboží. Zprvu se objednané zboží dováželo do obce povozy, později nákladními auty.

Jiní agenti zastupovali továrny se zemědělskými potřebami a stroji. Ti po usedlostech nabízeli umělá hnojiva, napáječky dobytka a zemědělské stroje.

Pojišťovací agenti sjednávali různé druhy pojištění. Tehdy bylo pojišťovacích společností více, navzájem si konkurovaly. Proto záleželo na důvěryhodnosti, výmluvnosti a často neodbytnosti agenta, zda se mu podařilo pojištění uzavřít. Na některých domech jsou ještě plechové cedulky oznamující, že stavení je „Pojištěno u banky Slavia“.

Hůře bylo v období hospodářské krize. Tu se vyrojili různí šejdiři – lidé s dobrou vyřídilkou a často i drzostí a umluvili zákazníka ke sjednání často zbytečné objednávky nebo pojištění, čímž se postižený zatížil i na delší čas.

Po obci chodili různí podomní obchodníci a řemeslníci. Některé vyháněla z domova jejich toulavá nátura nebo nedostatek práce a často bída a tak hledali práci ve světě. Často si nedělali nárok na dobré živobytí, některý se spokojil s noclehem i ve chlívě, někdy i se zbytkem od oběda. Ti poctivější už mívali v každé vesnici svoje „štace“, kam mohli zajít na nocleh s vědomím, že nebudou vyhnáni.

O kartáčnickém Písařovu se žertem říkalo, že bude konec světa, až budou všichni „Pisaráci“ doma. V chudičském kraji severně od Zábřeha vyráběli různé kartáče a štětky na bílení, a tato výroba jim zajistila skromné živobytí, když je hornatá a kamenitá půda nemohla uživit. Známou figurkou byl „Venca Písařák“, Také někteří prodávali cukerin, pašovaný z Německa.

Sklenáři nosili tabule skla v dřevěné konstrukci na zádech, ohlašovali se povědomou znělkou „óóókna zaskleníít“ a hospodáři nemuseli

nést rozbitá okna do města ke správě.

„Řičečáři“ z Lipinky prodávali a opravovali síta. Své výrobky rozváželi po širokém okolí na trakaři a někteří procestovali velký kus naší vlasti. Síta byla v tehdejších domácnostech na různé práce velmi potřebná. Užívalo se jich při sklizni obilí, hrachu, přesívání mouky při pečení chleba; žíněná síta sloužila k pasírování ovoce, dokud nebyly k tomu strojký jaké známe nyní.

Síta se vyráběla tak, že výrobce zakoupil dřevěné luby různých šířek a tak zvané plátýnko. To byly sítky buď žíněné nebo drátěné, s různou hustotou mřížek. Luby se sešívaly, zprvu ručně lýkem, později kovovými sponami pomocí stroje. Vložila se výplň a připevnila se menším lubem.

Dráteníci umně stahovali drátěnou sítí prasklé hliněné nádobí. Uměli opravit i děravé smaltované hrnce. Někdy chodili ve dvou; starý dráteník učil mladého drátenického řemeslu. Byli od Kysuce a Trenčína, z nejchudších krajů Slovenska.

„Sklinkaři“ nosili svůj krám na hlavě v koši. Prodávali drobné zboží.

„Bratci“, jugoslávští občané, které jejich vlast neuzivila. Prodávali laciné nože, zrcátka, tkaničky a podobné nezbytnosti života. Každého oslovovali „brafko“. Musels smlouvat, jinak jsi koupil draho: „Brafko, kolik dáš?“, až jste se domluvili na ceně. Svůj krámeček měli na břiše, uvázaný na popruhu přes krk.

Vápeník na malém vozíku taženém koníčkem měl několik málo metrůků vápna. Jeho vyzpěvování „vááápnóóó“ se rozléhalo obcí.

Občas se objevily kryté povozy tažené koníčkem a zpod plachty se vyrojily ženy v dlouhých sukních a černooké kudrnaté děti – cikáni. Čím se živili? „Ptactvo nebeské, které neseje, ale sklízí.“ Také žebroťou a staré cikánky hádáním z ruky: „Co vás čeká, co vás nemine“. Samozřejmě, čím více dáš, tím lepší osud, tím bohatší ženich. Na noc se utábořili někde na louce za vsí. A táhli dále, hnáni svou tuláčkou krví a četníky. Když děti zlobily, strašily je maminky: „Počkej, vezmou si tě cikáni“.

Další část tohoto vzpomínání patří těm, jejichž osud byl politová-

níhodný. Byli to mrzácci nebo lidé tělesně či duševně nějak postižení. Když si nemohli sami vydělávat na živobytí a když neměli někoho blízkého kdo by se o ně staral, byli vydáni na milost veřejnosti. Obec, v níž měli domovské právo, jim musela poskytnout obydlí v obecním domku, někde zvaném pastouška. Pamatujeme, že v obecním domě žila slepá žena, které lidé, podle seznamu vypracovaném obecním výborem, nosili oběd. Ti ztroskotanci, kteří mohli chodit, dostali povolení k žebrotě. Dobří lidé jim dávali kousek chleba, zbytky polévky, drobné mince a obnošené šatstvo.

Elitou mezi nimi byli kolovrátkáři – „lajrmóni“. Jeden z nich měl psa, který mu tahal krásně malovaný „lajr“. Se psem se dělil o vyžeb-
rané jídlo. Poslední z flašinetářů, kterého pamatujeme, se jmenoval Zajíček. Za okupace přecházel hranice samozřejmě bez jakýchkoliv dokladů. Celníky dlouho přesvědčoval: „Já tam mám lajr a košolo“; konečně mávli rukou a celní formality pro něho skončily.

Ještě horší úděl však postihl lidi duševně nějak vyšinuté. Kromě bídy trpěli také tím, že rozpustilé děti nebo i lehkomyšní lidé si z nich dělali terč své zábavy.

„Ropcyrilek“ byl známá postavička, často opilá. Mládež na něho pokřikovala „rop, rop“, on se bránil „te pochodniko“ a měl spadeno na četníky – „šandáre“. Nikdo nevěděl, co mu udělali zlého, že jim tak nadával. Živila ho jeho sestra, sama chudá zemědělská dělnice. Bydlili spolu v omšelé chaloupce v Trpinkách.

„Hlopá Lojzina“, žebračka, nejubožejší mezi ubohými.

„Hlopé Janek ze Šombalda“; za almužnu byl ochoten udělat kázání. S velkými gesty a s přehnaným patosem něco nesrozumitelného drmolil. „Kázání“ ukončil „amen“.

„Mrkvář“ za almužnu dělal kotrmelece.

Takoví a podobní lidé žili mezi námi a málokdo se staral o to, kde a jak svůj bědný život skončili.

Zábavy dětí

Dítě a hra patří neodlučitelně k sobě. I děti naší generace si s celou vervou hrály, ale na rozdíl od dnešní mládeže neměly drahé kupované hračky; ty jim musela nahradit fantazie a dovednost vlastních rukou. Výhodou tehdy byl celkem malý provoz na cestách. Auto projelo obcí jen zřídka a rachot vozu a klapot koňských kopyt již zdaleka upozorňoval děti že mají vyklidit silnici a na chvíli přestat se hrou. Většina dětských her se totiž soustřeďovala na plátcích přímo na návsi.

Jaro

S velkou nedočkavostí vyhlíželi chlapci jaro, aby je mohli přivítat hrou zvanou „masary“. Na malém plácku, kde hlína ještě nevyschla, zaráželi do země švihem ruky špičaté kůly – „masary“ a v dalších kolech hry se hráči snažili zaražením svého masara vyrazit masara protivníka ze země. Vítězem byl ten, komu zůstal poslední masar v zemi.

Nebezpečná hra byl „čikr“. Hrál se na zaháňku ve dvou družstvech tak, že se polínko na obou koncích špičaté odpálkovalo klackem do pole protivníka. Zábava často končila rozbitým okem nebo boulí na čele.

Klidnější, ale neméně vzrušující hrou bylo „šukání“ neboli cvrnkání kuliček do důlků. I obchodník musel pamatovat na včasnou objednávku hliněných kuliček. Vzácná byla kulička skleněná – duhová. Ta platila za deset hliněných.

Když oschly cesty, proháněla se bičem káča, kolíkem se proháněla obruč nebo ráfek z kola. Sportovním výkonem bylo přeskakování patníků.

Když proudila vrbou míza, kluci lacinou kudličkou „otloukali“ píšťalky. Při otloukání říkali: „Otloukej se píšťaličko vrbová, nebudeš-li se otloukati, budu na tě žalovati císaři pánu a on ti dá ránu, až odletíš ke zlatému džbán. Huš, huš, huš, vrazím do tě nůž, vrazím do tě kudličku, vyrazím ti dušičku. Vrazím do tě zavíráček, budeš zpívat jako ptáček“. A bylo pak pískání až uši zaléhaly.

Protože muž je bojovník, vyráběly se ze silnějších prutů i luky.

Často, žel, docházelo při střelbě ke zranění oka. Ti dovednější si vyrobili ze starých šindelů i kuše. Nebezpečnými hračkami byly praky – „gumišusy“. Kolik těchto „zbraní“ zabavili učitelé ve školách!

Docházelo také k nelítostným bitvám kameny mezi dolňáky a hornáky v Troubelicích, kde hranicí mezi těmito dvěma tábory bylo rozcestí u kostela. Na Vystřibře se sváděly bitvy mezi Troubelanty a Lazčáky. Dostals kamenem do hlavy, krvácelo to, ani ses nepochlubil doma; byl by z toho jen výprask.

Děvčata měla hry klidnější. Vyhazovala kamínky a chytala je na obrácenou ruku – sudá, lichá. Tuto hru znají jen nejstarší. Zato „na prstynky“, „na sochy“, „na barvy“ a „matura“ se hrají dosud.

Když měl někdo míč, hrálo se „na města“ nebo na „vyvolávanou“.

Hrou se vychovávaly i budoucí hospodyňky. Děvčata si posbírala ucha z rozbitých hliněných nádob – to byly krávy nebo prasátka a už s nimi napodobovaly všechny práce spojené s jejich poklidem.

O velikonocích byly stejné lidové zvyky jako dnes; na Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu se chodilo „klapat“.

Na Květnou neděli nosila děvčata ozdobnou májku a říkala „Květná neděle . . .“. A na Zelený čtvrtek „Panímámo a pantáto, me k vám deme po Zeleným čtvrtko . . .“. V obou případech dostala drobný peníz, křížaly, později cukroví. O velikonočním pondělí chodili chlapi „po šmekustro“.

Léto

V létě se hrálo „na schovávanou“, „na četníky a zloděje“ a „na zaklepanou“. Na kohanou musel stačit „hadrák“ a hrálo se bosky. Kdo měl gumový míč „pilomp“, byl středem zájmu a závisti. „Kopačák“ – kožený míč s duší měli někteří hoši až mnohem později, byl příliš drahý.

Přišlo vrcholné léto a s ním koupání. Naše obec nikdy neměla koupaliště, chodilo se do Oskavy k Šumvaldu nebo k Nové Dědině ke splavu. Při regulaci potoka byla vybudována v Hukadlích nádrž sloužící jako rezerva při požáru nebo jako nádrž na sekání ledu pro řezníky a hostince. Tato nádrž byla několikrát upravována jako nouzové kou-

paliště, zvláště občany ze Sídliště. Je dnes prakticky bez vody, neboť prameny zásobují obecní vodovod.

V potoce byla tak čistá voda, že v ní žily rybky mřenky. Chlapci je chytali a dávali do velkých lahví od okurek. Rybky zahynuly, neboť hoši neměli znalosti o akváriích. Kluci také chytali v Hukadlích raky. Měli z nich zábavu, jak mrskali ocasem a co výskotu bylo, když račí klepeto stisklo prst.

I jinak sloužil potok hráme. Kluci si tam stavěli z kamenů a bláta splávky. Ti šikovní si kudličkou zhotovili mlýnek; sice neumělý, ale točil se.

Kolo – bicykl – bylo pro mládež nedostupné, sloužilo dospělým k jízdě do zaměstnání. Stará kola neměla volnoběh, pedály se točily stále, velkým problémem byla jízda z kopce. Jen některá kola měla karbidové světlo, elektrické se objevilo až koncem dvacátých let.

V létě i děti byly zapřaženy do práce a proto moc času na hry nezbylo. Chodilo se do lesa na borůvky, maliny a sbírat šišky na topení. A abychom nezapomněli, ti starší museli hlídat mladší sourozence.

Ve žních děti prostíraly povřísla, děti malorolníků hrabaly širokými hráběmi obilí na strnisku. Děti bezzemků chodily na klásky, ale směly sbírat až po uhrabaném strnisku. Většinou musely jít bez bot, nohy pak byly rozpíchané do krve. Ostatně se chodilo bosky od časného jara do podzimu. Co to bylo ukopnutých palců, popíchaných nohou od hřebíků, trnů a někdy pořezaných od skla v potoce. A ta bolest, když se nohy večer umývaly.

Podzim

„Vavřinec – první podzimec“. Už se ohlašovaly mlhy, dny se krátily a začátek školního roku byl přede dveřmi. Ještě však čekalo děti velké vzrušení, a to pouť v Hradečné na „Vavřenečka“. Co tu bylo pastvy pro oči na stáncích s cukrovím a nazdobeným perníkovým pečivem, na stáncích s prstýnky a jinou dívčí parádou. Co si koupit za pár korunek, když k tomu ještě někteří rozumní rodiče zavedli chvályhodný obyčej, že musíš každému v rodině koupit třeba maličkost. U kolotočů a houpaček vyhrávala ryčná muzika, kramáři nabízeli zboží, šumu a hluku bylo, až uši zaléhaly.

Ani v podzimu nechyběly radosti a hry v přírodě. Kluci věděli, u koho zrají v sadě hrušky, u koho špatně hlídají švestky a jablka. Chodilo se na ořechy a na ostružiny.

Nastal čas pouštění draků, pasení koz a opékání brambor. Někteří kluci lepili draky ve škole v ručních pracích a žárlivě sledovali, který drak je největší a komu bude létat nejvýše. Po drakovi se posílala psaníčka, donesl je na provázku vítr.

Odpoledne po vyučování nebo ve feriálním dni – to byla středa, někde čtvrtek – chodili starší kluci na sklizená pole pást kozy. Každý pasáček měl na starosti kozy z určitého stavení. Musel však být opatrný, aby se koza nezatoulala do jetele. To by sedlák huboval, že koza „byla ve škodě“, a co horšího, když se „nadola“ a pošla. O tom se pak vyprávělo léta. S večerem se kozy hnaly domů a ty samy zabočily do svých dvorků. Za pasení dostával pasáček buchtu a v neděli dvě koruny.

V ten čas se po celém okolí vznášel dým z bramborové natě. Ta vůně patřila neodlučitelně k podzimní náladě. Dobře upěci brambor v horkém popeli neuměl každý: Polosuchá bramborová nať se podložila slámou, zapálila se a do horkého popela se naházely brambory posbírané po poli. Správně upечený brambor, to byla, pane, pochoutka. Nasytila a zahřála. A té legrace, kdo má nejčernější pusu.

Někteří chlapci vyřezávali z tuřínu hlavy, dali do nich svíčku a strašili děti.

Zima

Již v listopadu se děti dohadovaly, zda přijede svatý Martin na bílém koni. Nemohly se totiž dočkat zimních radostí.

Když se zima vyvedla a napadlo hodně sněhu, to se užilo koulování – „pockovani“, stavění sněhuláků a klouzání. V potoce teklo tehdy více vody než nyní, proto se klouzačka po potoce táhla celou vesnicí od Trpinek až po Dolní konec. Samozřejmě „na podrážkách“, neboť brusle – „želizka“ – měl málokdo. Zprvu se připevňovaly řemínky, později byly „na kličku“, kterou se čelisti bruslí přitahovaly na podrážky. Kamarádi si je půjčovali a každý se klouzal po jedné. Když jel povoz po silnici, pak se bruslař chytil vzadu vozu a jel na

bruslích „zadarmo“.

A sáňky? Někdo jezdil na tvarožníku – z komory tajně vzal dřevěné náradí na lisování syrovátky. Kdo měl „ródle“ – dnešní sáňky, toho si děti předcházely, aby se s ním mohly svést. Těžko bychom dnes spočítali, kolik generací dětí se vydovářelo na sněhu při jízdě z kopce Račůvka ke trati.

Lyže – jasanky – se objevily až ve třicátých letech. Hůlky – lískáče, i vázání bylo často domácí výroby.

O svátku Tří králů se trojice chlapců vystrojily do sestřiných spodniček, jeden si začernal tvář a po domácnostech vyzpěvovali koledu „My tři králové jdeme k vám, . . .“. Po obdarování napsali nade dveře K+M+B a šli o dům dál.

Vánoce se slavily stejnými obyčejí jako dnes, jenže mnohem, mnohem skromněji a jen se skromnými dárečky. Ozdoby na stromek si často dělaly děti samy; pozlacovaly ořechy, z papíru lepily řetězy, perníčky napekla maminka.

Děti se těšily i na odírání peří, neboť se přitom vyprávěly různé příhody, pohádky a zvláště některá z tetek uměla vyprávět o světýlkách, fajrmónech, hastrmanech a jiných strašidlech tak hrůzostrašně, že šel dětem až mráz po zádech.

Ale co dělat, když bylo venku škaredé počasí a jaro bylo ještě daleko?

Ti, kdo chodili do Sokola nebo Orla, chodili dvakrát týdně cvičit, někdo sáhl po knize ze školní knihovny, někdo si šel hrát ke kamarádovi či kamarádce. Mnozí žáci se pečlivě připravovali do vyučování, větší žákyně si dělaly věci do školních ručních prací. Rozumná maminka nakoupila děvčeti bavlnu, většinou hnědou nebo černou a „Upleť si punčochy“.

A co malá děvčátka? Ta měla přece panenku! Ideálem byla sice panenka s vlásky, s porcelánovou hlavičkou, s mrkacíma očičkama, ale tu mohla mít jen málokterá dívenka. Většina panenek byla domácí výroby, koupila se celuloidová hlavička, maminka ušila z plátna tělíčko, vycpala pilinami a hlavičku připevnila. Výbavička se pořídila z odstřížků. Ale někdy stačilo i osoustruhované polínko s náznakem

hlavičky, ouška, očička, pusinka byly namalovány a už začala dětská fantazie kouzlit: miminko se počuralo – je třeba jej přebalit do hadýrků; pláče – maminko pochovej, je nemocné – nutno jít k doktorovi, zlobí – naplácat na prcku! Jak málo stačilo na zábavu i radost.

Námětem této kapitoly byly zábavy dětí. Musíme však zdůraznit, že se venkovská mládež mohla jít bavit mezi kamarády jen tehdy, až splnila své pracovní povinnosti, které nebyly zanedbatelné: Denní péče o drůbež, donáška vody od pumpy, donáška dříví z kůlny, zatápení, umývání nádobí atd. S přibývajícím věkem přibývalo i povinností. Často našel žák po příchodu ze školy na stole lístek – „Oběd máš v troubě, přijď za námi na pole“. Ať kamarádi sebe více sváděli, rodičům se nedalo omlouvat. Tím sladší bývaly chvíle volna a venkovské dítě tehdy nevědělo, co je nuda. Plativalo přísloví: „Zahálka je matka hříchu“.

Okupace

Léta 1938 až 1945 patří mezi nejtěžší v našich dějinách. Fašisté se netajili tím, že musíme být jako národ likvidováni a že náš životní prostor, který je po staletí naším domovem, musí být německý. V publikace J. Šenka „Troubelice – minulost a přítomnost“ je tato smutná kapitola naší nedávné minulosti zasvěceně zachycena, proto se v této stati zaměříme více na vzpomínky, jak jsme tato léta prožívali.

Soužití živlu českého a německého bylo celkem bez větších problémů; nebyly výjimkou smíšené sňatky, někteří hospodáři zaměstnávali německou čeládku, a poněvadž se vědělo, že není na škodu ovládat oba jazyky, chodívala mládež „na handl“ – učit se v německých rodinách německy a naopak. Německá mládež končila školní docházku v české obci.

Po nástupu Hitlera k moci se poměry změnily. Naši Němci byli propagandou z Říše zfanatizováni, zapomněli, že umějí česky, do světa hlásali, jak jsou u nás utiskováni. Ačkoli měli své školství od nejnižšího až po univerzity, ačkoli měli v některých městech i ve vnitrozemí svá divadla, tisk, v pohraničí dvojjazyčné úřadování, chtěli „Heim

im Reich“ – domů do Říše. Plnilo nás rozhořčením, když jsme viděli a slyšeli po Šumperku pochodovat krojovanou německou mládež, když jsme slyšeli o terorizování Čechů v pohraničí, o útocích na četnické stanice, o zpuštění ordnerů.

Tyto neudržitelné poměry budily v nás přesvědčení, že se musíme bránit. Utvrdila nás v tom i částečná mobilizace v květnu r. 1938. Také z Troubelic odjel oddíl SOS k obraně území u Vrbna.

V září r. 1938 byly obsazeny pohraniční pevnosti a hranice, byla vyhlášena všeobecná mobilizace. S těžkým srdcem se loučili branci s domovem a rodinami. Plni úzkosti jsme i my vyprovázeli naše nejbližší do války. Cítili jsme však, že není zbylí a že na obranu vlasti se musí přinést i ta největší oběť. To jsme však nevěděli, že už je o našem osudu rozhodnuto a že budeme mnichovským diktátem bez boje vydáni v moc našeho odvěkého nepřítele.

K vyklizení pohraničí došlo v několika etapách – my byli v poslední etapě. V naší sokolovně se na krátký oddech zastavil oddíl našich vojáků na pochodu do vnitrozemí. Dělili jsme se s nimi o bolest z našeho pokoření, které každého Čecha zasáhlo do hloubi duše.

Naše obec byl obsazena německou armádou 10. října 1938. Bylo pro nás překvapením, když někteří vojáci mluvili polsky. Okupační vojsko se ubytovalo v sokolovně, ve školách, po stodolách. Záhy školy uvolnili a mohlo se vyučovat. Za českého ředitele, který se před zábohem odstěhoval a místo učitelů, kteří také obec opustili, byl dosazen ředitel – odrodilec a dvě učitelky – Němky. Zatím se vyučovalo česky. Do naší měšťanky se přihlásili mnozí žáci ze zrušených českých škol v Uničově a Úsova a tak někteří školáci docházeli až z Veleboře, Klopín i z Bezděkova. Nový ředitel chtěl zavést pozdrav „Heil Hitler“, ale žáci se nedali a někteří zdravili „Drei liter“ – tři litry.

Záhy začala ostrá propagace proti bývalé republice. V tiskovinách vydávaných v Opavě byl náš stát tupen, prezident Beneš nazýván „Judenknecht“ – čeledín židů. Nejvíce se soptilo proti „židobolševikům“. Dočetli jsme se, že Říše nás přišla před nimi chránit.

Byl zaveden „Kenkarty“ – občanské průkazy. Museli jsme si opatřit „Ahnenpas“ – osvědčení, že nemáme židovské předky. K jeho

vydání byly potřeba výpisy z matrik do třetího kolena zpět. Ubožáky, u nichž se zjistilo, že nepatří k „čisté rase“, ty čekaly koncentráky.

Troubelice byly v tzv. Sudetech. Při přechodu hranic do vnitrozemí zbylé části republiky jsme museli mít propustku. Přechody hranic byly před Želechovicemi, Střelicemi a vlakový ve Šternberku.

Přestaly platit naše peníze. Velice jsme se divili, jak velké nákupy potravin a jiného zboží okupanti z Říše dělají. Stanovili totiž kurs 1:10, proto jim u nás připadalo všechno levné – a také bylo! České nápisy musely být odstraněny a nahrazeny německými. Obec postupně dostávala německý ráz.

Občané sice mohli optovat pro republiku, ale když 15. března 1939 utvořili fašisté Protektorát Čechy a Morava, mnoho lidí žádost o opci nepodalo.

Byly zrušeny spolky Sokol, Orel, Národní jednota, Červený kříž, ponechán jen Sbor dobrovolných hasičů, ovšem pod německým dohledem a německými povely.

Nad vším děním v obci bdělo vedení NSDAP v Hradečné a my jsme se stali porobeným národem. Všem těm novotám jsme velice bolestně přivykali, cítili jsme se celým světem opuštěni a zrazeni, naše národní vědomí bylo pošlapáno a všechno, co jsme dosud milovali bylo tupeno a hanobeno.

V září 1939 začala válka s Polskem a tehdy už i Velká Británie nemohla nevidět, že nestačí stále ustupovat a vypověděla Německu válku, i když jen formálně. Polsko vykrvácelo. Pak padla Belgie, Holandsko, Francie, zabráno Norsko, Dánsko, bombardována Anglie. Před útokem na východ chtěl mít Hitler krytá záda a získat co nejvíce válečného materiálu.

Čím víc se rozlévala moc Říše, tím více rostla naše naděje, že se musí do cesty této rozpínavosti postavit nějaká hráz, a že bude Německo poraženo. S velkým obdivem jsme sledovali statečný zápas jugoslávského lidu s přesilou útočníka v r. 1941.

V tomto roce začala válka se Sovětským svazem. Konečně se našel protivník, který, byť za cenu nezměrných obětí jak na lidech tak na materiálních hodnotách nejen že odolal krutému náporu, ale také nad

útočníkem zvítězil a přinesl ujařmeným národům svobodu.

Útokem na Polsko začala druhá světová válka. Bylo zavedeno válečné hospodářství. Skoro celá Evropa zapadla v noci do tmy, neboť bylo nařízeno důkladné zatemnění. Byly zavedeny stravovací lístky a šatenky. Největší potíže byly s obstaráváním obuvi, zvláště pro dorůstající děti. Do nekonečna se přešivalo, přeplévalo, od příbuzných se shánělo odložené oblečení a obuv. Zkrátka učili jsme se a museli jsme šetřit se vším; topivem, potravinami, oblečením. Příděly potravin, zvláště pro dorůstající a těžce pracující byly nedostatečné.

Společenský život ustal, jen mládež se scházela víceméně na zapřenou ve známých rodinách. Hoši z Troubelic, Pískova, Šumvaldu, Lazců a Češi z Králové hráli kopanou, ale tato zábava neušla „dozorcům“ z Hradečné a byla zakázána. Úsměvné bylo, že když oblíbeného hráče povzbuzovali diváci pokřikem „Eda, Eda“, vyložili si to tito dohlížitelé jako povzbuzování českého prezidenta Eduarda Beneše. Oblíbeným místem nedělních procházek byla prosluněná stráň pod Kárníkem.

Někteří Němci, třeba lékaři uničovský i medlovský, se chovali vůči Čechům korektně.

Zemědělci měli povoleny domácí porážky vepřů, ale museli odevzdávat určené množství sádla a na nějaký čas nedostávali stravovací lístky na maso. Rolníkům byly předepsány vysoké dodávky zemědělských plodin.

Některé rodiny, zvláště zemědělské, byly těžce postiženy. Fašisté měli plán vystěhovat Čechy z naší vlasti a už činili první kroky. V Šumperku zřídili úřad pro zabírání českých zemědělských usedlostí – „Ansiedlungsgesellschaft“. Podle publikace J. Šenka bylo zabráno 24 hospodářství a z majitelů se stali zemědělstí dělníci na vlastním majetku.

Jedna rodina se musela vystěhovat ze svého gruntu do Protektorátu. Podobné zábery statků těžce na rodiny dopadly. Přijela nákladní auta s policií, přes úpěnlivé prosby a pláč museli postižení sbalit nejnnutnější věci a za necelou hodinu byli odvezeni bez rozloučení se sousedy do Německa, kde museli pracovat v továrně. Našli se

soucitní lidé, kteří jim posílali občas nějaké potraviny, neboť trpěli hladem.

V jiných rodinách měli své členy ve věznicích, v koncentracích. Ženy, matky i děti z těchto rodin žily v neustálé úzkosti, zda se se svými drahými shledají. Ve stálých obavách byly i ty rodiny, jejichž otcové a manželé byli vybráni okupanty jako rukojmí.

Nad pracovním zařazením všech občanů přísně bděl pracovní úřad – „Arbeitsamt“. Proto mnoho dospělých i mládeže bylo odveleno na nucené práce do Říše, třeba až do přístavů u Baltického moře. Mnozí budovali chemický závod v Mostu. Prožívali tam kromě hladu i hrůzné nálety a bombardování, kterého jsme my byli ušetřeni.

Velikou oporou v těchto nekonečných letech války nám byl rozhlas. Z našeho – pražského – jsme sice zprvu slyšeli jen o vítězstvích Wehrmachtu na souši i na moři, ale po porážce fašistů u Stalingradu se ze zpráv dalo uhodnout, že se Němci marně snaží své pozice udržet a že ustupují. Také jsme měli v zahraničí, jak v Londýně, tak v Moskvě naše lidi a ti nám po rozhlasových vlnách vlévají naději v osvobození. Za poslech zahraničního rozhlasu byla v Protektorátu smrt, v Sudetech vězení. Však dvě naše občanky byly za poslech postiženy vězením.

Z rozhlasových vln jsme se také dozvěděli o atentátu na Heydricha a s hrůzou jsme čekali, jaká bude odvěta. A vskutku, na Protektorát se snesla bouře hněvu. Děsili jsme se nad vyhlazením Lidic, Ležáků, kde byli oběťmi i dva bývalí troubelíční občané. Nebylo Čecha, který by zůstal lhostejný nad řadou popravených za stanného práva. Byla mezi nimi jména známých kulturních činitelů a msta neušetřila ani děti.

S blížícím se koncem války přibývalo i nevšedních událostí. Do naší obce přibýly ženy a děti z Německa z měst poškozených bombardováním. V některých domech jim musely být uvolněny místnosti k bydlení. Jejich děti chodily do německé třídy zdejší školy. Hospodařili si sami.

Sokolovna a orlovna byla zabráná pro vystěhovalce z Polska a říkalo se, že i pro rodiny Vlasovců. Obdivovali jsme odolnost dětí; jistě

byly nedostatečně živeny, bydlely v prostorách plných hmyzu, měly svrab, ale – bylo to právě v zimě – chodily si vypůjčovat po rodinách sánky a plny veselí se vozily z kdejakého kopečka. Dobrá nálada a bezstarostnost z nich jen zářila. Zvali jsme je do našich domácností a divili se jejich inteligenci.

Také přes Troubelice šly tisícové řady válečných zajatců. Na noc je dozorcí zahnali do stodol a dovolili nám vařit pro ně kotle polévky. Pohotové ženy postavily hrnce s vařenými bramborami před vrátka a kdo z pochodujících mohl, brambor si nabral. Některý dozorce to trpěl, ale nejhorší byli kluci z „Hitlerjugend“; ti se nerozpakovali hned střílet.

V těchto pochodech byli Sověti, Angličani, Kanadáné, Australané. S povzdechem jsme si uvědomovali, jak válka dovedla zamíchat s lidskými osudy a rozvát lidi jako smítko po celém světě. Zdalipak se dostali do svých vzdálených domovů? Z hloubi duše jsme si vážili toho, že zatím své domovy máme.

S jarem přijeli do Troubelic němečtí usedlíci od Osoblahy. Sedláci měli na vozech zakrytých plachtami nebo i perskými koberci zásoby potravin. Zabrali prázdné stodoly, sami si vařili z vlastních zásob v našich kuchyních, ale zbytečné těžkosti nám nedělali. Ještě byli na našich dvorech, když jsme v noci chystali naše československé vlajky, neboť sovětská armáda byla již blízko. Bylo 6. května ráno, když dostali povel k odjezdu a než jsme se nadáli, měli zapřaženo a ze dvora odjeli na západ. Místo nich přijely poslední oddíly Wehrmachtu, důstojníci v autě. Z kabátů spojek, které na motocyklech přijížděly s hlášením k veliteli, kapalo bláto, neboť před tím dnem hodně pršelo. Ale s posledním německým obrněným vozem, který projížděl Troubelicemi jakoby symbolicky mizely i mraky a v krásném májovém dnu jsme vyvěšovali naše vlajky a setkali se s prvními předsunutými hlídkami Rudé armády. A tak se přes nás ta strašná válka přehnala! Ani jsme tomu nemohli věřit, že naše okolí bylo ušetřeno zkázy a válečných hrůz, o nichž jsme se později dovídali.

Nutno poznamenat, že snad v každém domě probíhal konec války jinak. Po několik dní jsme nevycházeli z údivu a překvapení. Domy jsme ani na noc nezamykali. Než ses nadál, měly sovětské radistky

celou světnici pokrytou dráty a než jsme se rozhlédli, už měly sbaleno a odjely. Místo nich, kde se vzali tu se vzali kozáci ve svých malebných uniformách. Do síně přivalili sud vína a připíjeli si s námi na Beneše a Stalina. Na silnici stálo kulometné čtyřče a střílelo na německé průzkumné letadlo. Pak se silnice zaplnila třemi proudy vozidel; u kraje silnice jely lehké vozíky s koňským potahem, s nimi vojáčky – ještě děti – v plátěných uniformách, patrně váleční sirotci. Až nad nimi zatrnulo u srdce. Druhou kolonu tvořila moderně vyzbrojená pěchota na nákladních autech, krásní usměvaví chlapi. Mezi tím se blýskaly osobní automobily s vojenskou elitou. Prý všechno to proudění směřovalo na Prahu oslavit konec války. Bylo to opravdu hemžení, na které se do smrti nezapomíná. Na své si nejvíce přišli naši kluci. Po dvoře sbírali odhozené helmy, vystřílené i nevystřílené patrony, mezi vojáky si našli i kamarády, viděli i proslavené kaťuše.

Do všeobecné radosti z osvobození padly i krůpěje obav, zda se vrátí Jožka Malínek a v Šumperku uvěznění hoši. Někteří z uvězněných se postupně vraceli. S přibývajícimi dny ubývalo nadějí, až přišel konečný ortel; už se nevrátí, byli popraveni.

Dlouhé řady jmen jsou vyryty na pomníčkách po celé naší vlasti. Skloňme se s úctou a vděčností před památkou všech těch, kdož svou statečností a utrpením nám přinesli svobodu.

Změny po druhé světové válce

Veliké změny na venkově nastaly po druhé světové válce. První významnou událostí bylo osídlení pohraničí; do vesnic v okolí se přestěhovali občané z Volyně a usadilo se také hodně rodin z Valašska.

Největší změny doznal náš kraj po roce 1948. Byly rozšířeny stávající průmyslové závody v okolí, mnoho lidí našlo zaměstnání v nově založeném velkopodniku Uničovské strojírny, které byly odnoží plzeňské Škodovky.

Zásadní změny nejen majetkové, ale i v myšlení lidí, ve vzhledu vesnice i přírody kolem nás vznikly založením Jednotných zemědělských družstev. Ta měla být podle direktiv nového státu zakládána

co nejdříve. Mnozí zemědělci však váhali, neboť přírodní zákony jsou neměnné a zemědělec sžitý s přírodou byl vždy konzervativní. Těžko se smířoval s tím, že má dát svůj majetek, často výsledek své práce i práce celých generací do organizace, o níž věděl jen málo. Pro dnešní mládež je asi těžko pochopitelné, jak drobní zemědělci lpěli na svém políčku a na své kravičce; vždyť o tu se starali jako o člena rodiny, jejich Stračena byla jejich živitelkou, ale i pomocnicí v práci. A větší zemědělci, ti měli vyšlechtěné chovy a teď je měli dát do společného ustájení? Chovatelé koní – milovníci těchto ušlechtilých zvířat – se chlubili svými miláčky a byli hrdi na hříbata jimi odchovaná.

A pole? To byla jistota. Venkovský člověk vždy musel šetřit: Na vyplacení podílu pro sourozence, na dobu nemoci, na nákup dobytka, na stáří, na opravu domu atd. Po první i druhé světové válce své úspory ztratil. Jen pole, jeho cena zůstala – to byla jistota. Proto někteří i roky váhali, než do družstva vstoupili

A tak končíme vyprávění z dob našeho mládí. Tyto vzpomínky nebyly myšleny jako vychvalování „starých zlatých časů“, vždyť každá doba má své klady i zápory. Naše vzpomínky měly ukázat mladým, jak se dříve na venkově žilo, pracovalo i jak se lidé radovali ve chvílích volna, měly ukázat houževnatost a skromnost předchozích generací a měly nabádat k přirovnání.

Závěrem nechť jsou verše básníka Bureše:

„Z těch dědů a bab,
co zde studny roubili a pevná plátna tkali,
z těch jsem.

Co na tom, že jejich dny jsou nenávratně pryč
z ruky do ruky si stále podáváme těžký klíč –
klíč od domova.“